

**Rapportage 'Studeren in Nederland?'
t.b.v. Nuffic**

inzake: een kwalitatief onderzoek naar de
beleving van in Nederland studerende,
buitenlandse studenten
datum: 6 mei 2004 B4824-3

© Copyright 2004 Blauw Research bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Blauw Research bv. Op deze rapportage zijn de algemene leveringsvoorwaarden van de MOA van toepassing.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1	Achtergrond en doel van het onderzoek	7
	1.1 Achtergrond van het onderzoek.....	7
	1.2 Doel en doelgroep van het onderzoek.....	7
	1.3 Leeswijzer.....	9
2.	Resultaten	11
	2.1 Typologie van buitenlandse studenten	11
	- Achtergrond studie en levensfase	
	- Achtergrond cultuur	
	- Achtergrond familieomstandigheden	
	2.2 Behoeften en verwachtingen over studeren in het buitenland.....	14
	2.3 Het oriëntatieproces en informatiezoekgedrag.....	17
	2.4 Keuze- en beslisproces.....	20
	2.5 De ervaringen	24
	Studeren in Nederland in het algemeen	
	- Studeren in Nederland aan specifieke onderwijsinstellingen	
	- Studeren in Nederland met een beurs	
	- De geboden faciliteiten	
	- Studeren in het Engels	
	- Studeren en contact met anderen	
	Leven in Nederland	
	- De taal	
	- De verblijfsvergunning	
	- Het contact	
	2.6 Het imago van Nederland en de werkelijkheid van studenten	32
3.	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	35
	3.1 Inleiding	35
	3.2 Samenvatting.....	35
	3.3 Conclusies en aanbevelingen.....	45
	Bijlagen	51
	Bijlage 1: onderzoeksverantwoording	
	Bijlage 2: gesprekspuntenlijst	

Voorwoord

Voor u ligt een onderzoeksrapport van Blauw Research. In dit rapport zijn de resultaten beschreven van een kwalitatief onderzoek in de vorm van groepsdiscussies, individuele en duo interviews onder vijf groepen buitenlandse studenten die in Nederland studeren.

Rotterdam, april 2004

Esther Huls, Projectmanager
Karin Totté, Senior Projectmanager
Joan Muller, Business Unit Manager

1 Achtergrond en doel van het onderzoek

1.1 Achtergrond van het onderzoek

De Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs, is voornemens een branding campaign voor het Nederlands hoger onderwijs op te zetten. Doel hiervan is de preferred position van dit Nederlands hoger onderwijs op de internationale markt te vergroten. Men wil bewerkstelligen dat studenten en kenniswerkers uit het buitenland op basis van een aansprekend profiel van zowel het Nederlandse onderwijs als de Nederlandse maatschappij en cultuur ervoor kiezen om enige tijd in Nederland te studeren. Dit omdat internationale mobiliteit op het hoger onderwijsvlak enorme impact heeft voor onze eigen kenniseconomie.

De Nuffic wil binnen deze context fundamenteel inzicht verkrijgen in hoe verschillende groepen (potentiële) buitenlandse studenten aankijken tegen Nederland en het Nederlandse hoger onderwijs (temidden van andere landen) en hoe zij hun afwegingen maken ten aanzien van een studierichting en het land waarin zij deze studie zouden willen volgen. Met andere woorden, welke criteria spelen een rol in het afwegings- en keuzeprocess, wat is het kennisniveau en het imago van Nederland en het Nederlandse hoger onderwijs en in hoeverre worden de verwachtingen bewaarheid wanneer men eenmaal in Nederland een studie volgt.

1.2 Doel en doelgroep van het onderzoek

De onderzoeksdoelstelling is tweeledig van aard en werd als volgt geformuleerd:

- *Het verkrijgen van kennis en inzicht in de factoren die een rol spelen in de beleving van Nederland en het Nederlands hoger onderwijs onder Chinese, Taiwanese, Indonesische, Turkse en Mexicaanse studenten in Nederland en in hun keuze- en beslisproces voor een studie (HBO/WO) in Nederland ten opzichte van een studie in andere Europese landen.*
- *Het meten van enerzijds het beeld dat studenten en kenniswerkers uit China, Taiwan, Indonesië, Turkije en Mexico hebben van Nederland en het Nederlands Hoger Onderwijs en anderzijds het meten van de invloed en het belang van de verschillende factoren die het beeld van Nederland en het Nederlands Hoger Onderwijs bepalen.*

Gezien de aard van deze tweeledige doelstelling van het onderzoek is gekozen voor een tweeledige opzet van het onderzoek: een kwalitatief vooronderzoek gevolgd door een kwantitatieve meting. In dit rapport zijn de resultaten uit het kwalitatieve vooronderzoek beschreven.

Bovenstaande doelstelling is voor het kwalitatieve vooronderzoek vertaald in de volgende vraagpunten:

Oriëntatie, keuze- en beslisproces

- De basisdimensies en motivaties op grond waarvan men überhaupt een studie in het buitenland (Europa) overweegt; de verwachte toegevoegde waarde.
- De kennis die men heeft ten aanzien van de beschikbare mogelijkheden en de informatiebronnen die men daarbij gebruikt.
- De wensen en behoeften van waaruit men de beschikbare mogelijkheden beziet en afweegt
- De (on-)mogelijkheden waarmee men zich geconfronteerd ziet (persoonlijk, vanuit het land van herkomst: omgeving, school, overheid, kosten overwegingen, uitwisselings-mogelijkheden etc.).

Beleving/imago

- De beleving van de landen die men overweegt en het onderwijs systeem in elk van die landen (met een nadruk op niet-Engelstalige landen in Europa):
 - De plaats en perceptie van Nederland en het Nederlands hoger onderwijs hierin.

Ervaring en tevredenheid

- Verwachtingen die men heeft/had versus de ervaringen die men heeft in Nederland ten aanzien van het land en de studie die men volgt; de aspecten van (on-)tevredenheid.

De doelgroep van het kwalitatieve onderzoek bestond uit buitenlandse studenten die momenteel in Nederland studeren in het hoger onderwijs (HBO/WO).

In overleg met de betrokkenen van Nuffic is besloten om in dit onderzoek naar de beleving en overwegingen van studenten, uit te gaan van de volgende vijf 'speerpunt' regio's:

- China
- Taiwan
- Indonesië
- Mexico
- Turkije

Voor een verdere toelichting op de onderzoeksopzet en de –doelgroep verwijzen wij naar de onderzoeksverantwoording in bijlage 1 van dit rapport.

1.3 Leeswijzer

De resultaten van kwalitatief onderzoek zijn indicatief en hypothesevormend van aard. Deze kunnen niet zonder meer gekwantificeerd worden voor de gehele populatie. Dankzij het inzicht in de achtergronden van motivaties en meningen geeft dit type resultaten richting aan het denken, waardoor strategische en tactische beslissingen gefundeerd genomen kunnen worden.

In het hiernavolgende verslag zijn de reacties van de geïnterviewde individuen samen genomen in een beschrijving van het universum van het onderzoeksonderwerp zoals dit door de respondenten wordt beleefd. De basis voor de verslaglegging is de analyse. Deze is gedaan op basis van de tijdens de interviews gemaakte notulen en de observaties van de onderzoekers. Dit betekent dat het een interpretatieve verslaglegging betreft en geen opsomming van uitspraken. Ter onderbouwing van de beschrijving van resultaten zijn kenmerkende citaten van respondenten opgenomen, te herkennen aan cursieve tekst tussen dubbele aanhalingstekens.

2. Resultaten

In dit hoofdstuk beschrijven wij de resultaten uit de groepsdiscussies en de individuele en duo interviews met in totaal 54 buitenlandse studenten uit China, Taiwan, Indonesië, Mexico en Turkije die in Nederland studeren.¹

Achtereenvolgens gaan wij in op:

- 2.1 Typologie van buitenlandse studenten (achtergrondkenmerken).
- 2.2 Behoeften en verwachtingen over studeren in het buitenland.
- 2.3 Het oriëntatieproces en informatiezoekgedrag.
- 2.4 Keuze- en beslisproces.
- 2.5 De ervaringen.
- 2.6 Het imago van Nederland: een vergelijking tussen verwachtingen en ervaringen.

De buitenlandse studenten namen deel aan programma's van verschillende studierichtingen (HBO en Universiteit) in uiteenlopende fasen van hun studie:

- Bachelors
- Masters
- PhD.

De reacties van de respondenten uit de groepsdiscussies, de individuele en de duo interviews zijn samengevoegd en dienden als uitgangspunt voor deze rapportage. Daar waar relevant is expliciet onderscheid gemaakt naar nationaliteit of studiefase.

2.1 Typologie van buitenlandse studenten

Achtergrond studie/levensfase

De manier waarop buitenlandse studenten in het leven staan is te verbinden met de levens- en studiefase waarin zij zich bevinden. De respondenten die wij spraken voor dit kwalitatieve onderzoek zijn onder te verdelen in drie typen:

First time students: dit zijn studenten die ervoor gekozen hebben om na de middelbare school (in het land van herkomst), een universitaire studie in het buitenland te gaan volgen. Veelal gaat het hier om een studieprogramma van meerdere jaren. Deze studenten zijn over het algemeen vrij jong als zij naar Nederland komen (18-20 jaar).

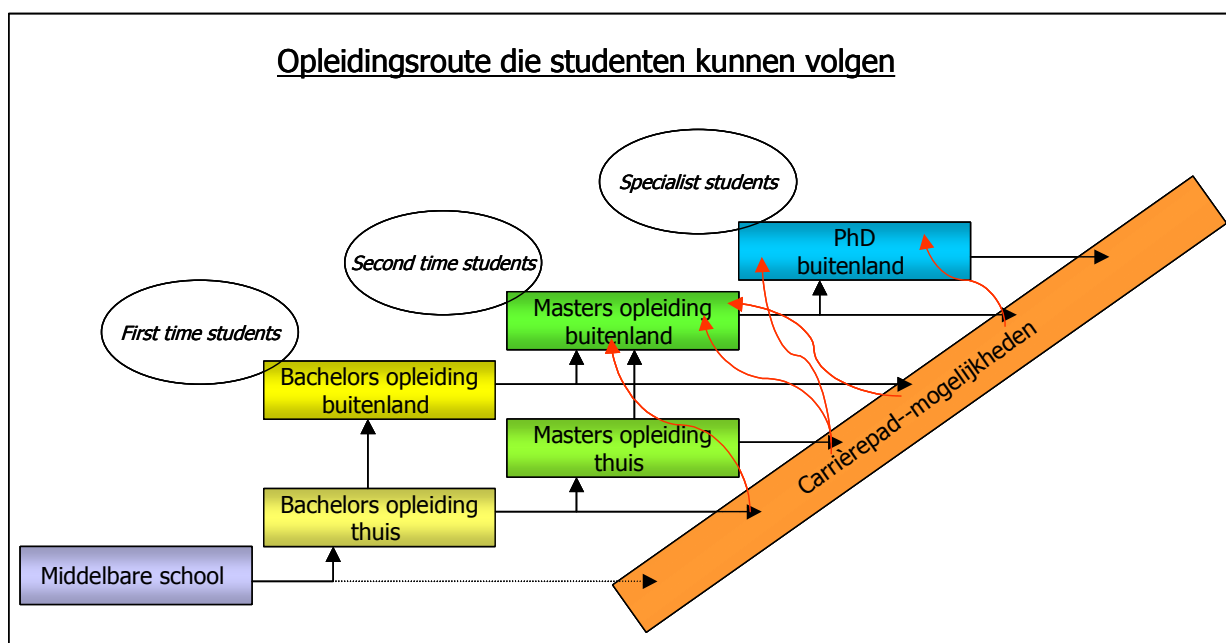
Second time students: dit zijn studenten die in het land van herkomst al een studie hebben afgerond op universitair niveau. Zij hebben meestal ook enkele jaren werkervaring.

¹ Zie bijlage 1 voor de exacte aantallen respondenten per land met achtergrondkenmerken.

Zij kiezen voor het volgen van een studie in het buitenland die geen expliciet vervolg is op de reeds afgeronde studie. Deze studenten zijn ouder op het moment dat zij in Nederland komen, ook is de variatie in leeftijd groter (22-30 jaar).

Specialist students: dit zijn studenten die net als de 'second time students' in het land van herkomst al een studie hebben afgerond op universitair niveau. Zij hebben enige jaren werkervaring en kiezen voor een specialisatie in hun studie/werkveld door middel van het volgen van een masterprogramma of het behalen van hun PhD in het buitenland. Deze studenten zijn weer wat ouder dan de vorige groep op het moment dat zij naar Nederland komen (26-31 jaar).

Al met al, kan het opleidingspad van de ondervraagde buitenlandse studenten er uitzien zoals in onderstaande figuur is weergegeven:

Achtergrond cultuur

Het blijkt dat op grond van de gevoerde gesprekken een grove indeling te maken is, naar de verschillen in culturele achtergrond die signaleerd zijn bij de respondenten.

In China, Taiwan en Indonesië heeft studeren in het buitenland veel aanzien. Het wordt gezien als een soort droom en de ultieme kans voor ontwikkeling. De kennis en kunde die men in het buitenland opdoet kan na de studie gebruikt worden in het land van herkomst om dit land verder te ontwikkelen. Het collectief nationaal bewustzijn is hoog in deze landen, men voelt het als een soort plicht om zich in te zetten voor de ontwikkeling van het eigen land. Het bijdragen hieraan is ook iets wat persoonlijk aanzien met zich meebrengt en aanzien voor de familie.

Voor meisjes is de optie 'studeren in het buitenland' moeilijker te realiseren dan voor jongens, gelet op de meer traditionele plaats van vrouwen in de samenleving. Hierin lijken zich echter verschuivingen voor te doen bij de nieuwe generatie (studerenden en ouders).

In Mexico kent men eigenlijk eenzelfde soort motieven als in genoemde Aziatische landen, alleen is men hier wat minder uitgesproken in het nationale bewustzijn. Wel ziet het merendeel van de respondenten zichzelf na de studie terugkeren naar Mexico om daar te gaan werken. De Mexicaanse maatschappij wordt door respondenten als machismo bestempeld. Dit betekent dat studeren in het buitenland voor vrouwen meer als een bijzonder privilege wordt beschouwd. Een tweede factor die met name bij de Mexicanen bespeurd kan worden, is de 'natuurlijke' focus op de Verenigde Staten. Enerzijds zijn de Verenigde Staten heel dichtbij en alleen daardoor al laagdrempelig voor Mexicanen. Anderzijds hebben Mexico en de Verenigde Staten een historie met elkaar die juist een (emotionele) barrière opwerpt in de keuze voor een (vervolg-)studie in dat land.

Turkije bevindt zich op dit moment op een soort breukvlak. De Turkse cultuur kent Oosterse invloeden maar op dit moment is men in Turkije vol van de mogelijke aansluiting bij de Europese Unie (EU). Sinds 1999 is Turkije kandidaat lidstaat. In Turkije is behoefte aan kennis vanuit andere EU landen. Men verwacht dat deze kennis behulpzaam kan zijn om te voldoen aan de voorwaarden voor aansluiting bij de EU en de transitie naar een EU land te vergemakkelijken. Studeren in het buitenland en met name in EU landen kan hier een rol in spelen en wordt dan ook geambieerd door studenten en docenten.

Achtergrond familieomstandigheden

Bij alle respondenten is het zo dat het voor jongens gemakkelijker is en als meer logisch wordt beschouwd dat zij in het buitenland gaan studeren. Een verklaring hiervoor is het veelal traditionele rollenpatroon dat in de landen van herkomst geldt. Een man is voorbestemd om kostwinner te worden, vrouwen zijn voorbestemd om voor het huishouden en het gezinsleven te zorgen. Uitzondering op deze regel is China. Door de één kind politiek die sinds eind jaren '70 opgang doet in China is het daar voor ouders met een dochter gewoner en meer geaccepteerd om hun kind, ongeacht sekse, het beste te geven. Hieronder valt ook studeren in het buitenland. Het feit dat uiteraard ook vrouwelijke studenten uit de andere vier landen in Nederland studeren is terug te leiden op drie factoren:

1. Zij komen uit een gegoede familie (kosten zijn geen barrière).
2. Zij komen uit een goed opgeleide familie (moeders die deze kans ook hadden willen krijgen en deze nu graag aan hun dochter geven).
3. Zij zijn zelf zeer vastberaden om naar het buitenland te gaan en hebben hun familie/vaders weten te overtuigen.

Ad 1: Als geld geen barrière is dan kunnen ouders ervoor kiezen ook hun dochter te ondersteunen als zij de wens heeft om in het buitenland te gaan studeren. Daarbij is het veelal wel de dochter zelf die het initiatief neemt en aangeeft dat zij in het buitenland wil gaan studeren. Dit gaat gemakkelijker als de dochter in het land van herkomst al een succesvolle studie heeft afgerond. Hierbij kan ook een professor van de universiteit als referentie dienen voor ouders.

Ad 2: Als de ouders zelf een van beiden of beiden een hogere opleiding hebben genoten is de stap om een dochter te laten studeren in het buitenland veelal gemakkelijker te nemen. Zij hebben zelf gestudeerd en kunnen zich gemakkelijker verplaatsten in de situatie van de dochter en kunnen zodoende loskomen van het traditionele denkbeeld over man en vrouw.

Ad 3: Daarnaast spraken wij zeer vastberaden dames die vanuit hun persoonlijke drive en motivatie hun ouders hebben overtuigd van de noodzaak van en/of het animo voor een buitenlandse studie. Deze vrouwen hebben veelal zelf het hele traject georganiseerd en ook zelf voor de benodigde financiële middelen gezorgd.

De manier waarop buitenlandse studenten in het leven staan wordt door verschillende factoren beïnvloed. Een deel van deze factoren is bepaald door de eigen cultuur en een deel door de familieomstandigheden. Daarnaast is het van belang op welk punt men zich bevindt in de levensfase (werk, studie, gezin etc.). Deze elementen zijn in deze paragraaf genoemd omdat zij mogelijke determinanten zijn voor het gedrag van buitenlandse studenten. In de volgende paragrafen zal daar waar relevant aan bovenstaande elementen gerefereerd worden. In paragraaf 2.2 wordt eerst beschreven welke wensen, behoeften en verwachtingen men heeft als het gaat om studeren in het buitenland.

2.2 Behoeften en verwachtingen over studeren in het buitenland

Aan de respondenten is tijdens het onderzoek gevraagd om in gedachten terug te gaan naar de periode dat men zich oriënteerde op de mogelijkheid om te studeren in het buitenland. Het doel hiervan is om de wensen, behoeften en verwachtingen die men destijds had te achterhalen.

Opmerkelijk is wellicht dat voor vrijwel alle studenten geldt – ongeacht cultuur of persoonlijke achtergrond – dat zij een helder focuspunt hebben, een duidelijk doel dat zij nastreven, te weten 'slagen voor het examen/graad behalen'. Dankzij dit focuspunt, studeren en werken de respondenten hard².

² Men geeft overigens ook aan dat jongeren uit (zeer) rijke families soms naar het buitenland komen, niet alleen om te studeren maar ook om te feesten en plezier te hebben. De in het onderzoek geïnterviewde studenten behoorden niet tot deze categorie.

Zij zijn ervan doordrongen dat dit hun kans is op een goed (beter) leven in de toekomst, gerelateerd aan hun familie en aan hun vrienden en kennissen die niet in het buitenland konden gaan studeren. De wil of de druk om te slagen komt voort uit twee basismechanismen:

- a) De sociale druk: het persoonlijk aanzien en dat van de familie wordt ervaren als een morele druk om het buitenlandse avontuur te doen slagen en vooral om niet op te geven als het moeilijk wordt.
- b) De belofte van de toekomst: juist in moeilijke tijden ontlenen studenten troost aan het vooruitzicht dat 'slagen nu' ook betekent een mooiere toekomst of op zijn minst betere mogelijkheden in de toekomst. Deze gedachte sterkt hen.

Zo is het voor studenten uit Taiwan in de eigen beleving lastig om zich te onderscheiden van andere Taiwanese studenten als je geen studie in het buitenland hebt gedaan. Een universitaire graad is daar heel gewoon. Dus niet voldoende om de ambitie van een goede baan en een goed carrièreperspectief te kunnen vervullen.

Voor Mexicaanse studenten speelt daarnaast mee dat men niet erg onder de indruk is van het niveau en de verschillende typen studies die men in Mexico zelf kan studeren. Dus keuze voor het buitenland kan voor deze groep ook ingegeven worden door het feit dat het gewenste studieniveau en soms ook de studierichting niet gevolgd kan worden in Mexico zelf.

Voor Chinese studenten speelt mee dat het systeem in China het in sommige gevallen niet mogelijk maakt om aan een goede universiteit in China te studeren. Dit is slechts weggelegd voor studenten die aan een aantal criteria voldoen (slagen voor een zeer uitgebreid, breed toelatingsexamen). Indien men niet aan deze criteria kan voldoen biedt studeren in het buitenland een goed alternatief.

Naast motieven die te maken hebben met de aard van de studie vervult studeren in het buitenland ook nog een aantal andere behoeften die respondenten hebben. Studeren in het buitenland geeft de mogelijkheid om iets heel anders te ervaren. Men is op zoek naar mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen en de wereld in de breedste zin van het woord te ontdekken. Op deze manier hoopt men zelf een breder perspectief op het leven te krijgen, vrijer in het leven te kunnen staan en daarmee mogelijk interessanter te zijn voor grote multinationale ondernemingen waar men later wil gaan solliciteren en werken.

Studeren in het buitenland (een Westers land) lijkt welhaast onderdeel te zijn van een emancipatieslag van jonge mensen uit de vijf landen van het onderzoek.

"Being in a new country where you do not know the habits, gives you the opportunity to experience new things and to get to know yourself better." (Turkish respondent)

De toegevoegde waarde zit voor respondenten in het leven in een andere cultuur, het ontmoeten van mensen van andere nationaliteiten. Men hecht waarde aan deze ervaring omdat men verwacht dat deze ervaring van leven tussen en werken met mensen van andere nationaliteiten hen kan helpen bij het verwezenlijken van de ambities. Interessante banen zijn te vinden bij grote internationaal opererende organisaties, kennis en ervaring met andere culturen kunnen voorwaarde zijn om daar goed te functioneren, zo redeneert men.

"Mexico needs knowledge and experience from more developed countries, studying and especially living in a different country will help us find new ways and means to develop ourselves." (Mexican respondent)

Een groot deel van de respondenten was in het land van herkomst woonachtig bij familie. Het studeren in het buitenland wordt door deze studenten ook gezien als een kans om op eigen benen te gaan staan. Men ziet dit als een mogelijkheid om zichzelf te ontwikkelen en een manier om onafhankelijk en zelfstandig te worden.

Er is een verschil merkbaar in de motieven voor de verschillende typen studenten.

First time students: zien studeren in het buitenland als een groot avontuur, zij kiezen wel voor een buitenlandse studie vanuit het idee dat hen dit veel mogelijkheden biedt voor de toekomst maar daarnaast speelt het avontuur een grote rol. Deze relatief jonge studenten willen de wereld ontdekken. Een buitenlandse studie lijkt het toppunt van avontuur en een grote ontdekkingsreis.

"For me this is one big adventure, I never lived by myself, how will this work out, I was totally thrilled by the idea of living somewhere else." (Indonesian respondent)

Second time students: zijn een stuk serieuzer als het gaat om studeren in het buitenland. Het merendeel van deze groep studenten heeft een aantal jaren gewerkt en is wat ouder. Zij kiezen bewust voor het studeren in het buitenland met als doel het vergroten van hun kansen op de arbeidsmarkt. Het vergroten van deze kansen zoekt men in het verbreden van de kennis die men reeds heeft als ook in het verbreden van het eigen perspectief op het leven. Men kiest voor een nieuwe studie die niet direct in het verlengde ligt van de reeds afgeronde studie.

"I have a technical background but right now I want to specialise in finance, there are better job opportunities in finance so that's what I'm looking for." (Chinese respondent)

Vaak zegt men een baan op om dit te verwezenlijken. Dit betekent dat men financiële zekerheid inruilt voor de uitdaging en kans die studeren in het buitenland biedt. Vanuit een baan merkte men dat men al snel aan het plafond van de promotiekansen zat.

Het tijdelijk opgeven van inkomen en zekerheid, ziet men als de mogelijkheid om later (na afronding van de buitenlandse studie) een hoger inkomen en betere promotiekansen te creëren.

Specialist students: deze groep heeft over het algemeen een duidelijke professionele ontwikkeling voor ogen. Studeren in het buitenland heeft vooral te maken met een masterprogramma of het behalen van de PhD graad als onderdeel van dit uitgestippelde professionele pad. De wat oudere student en de professionele ontwikkeling die deze mensen tot dusver hebben doorgemaakt maken dat er een zeer weloverwogen keuze is gemaakt. Men heeft een studie met goede resultaten afgerond en heeft zich na deze studie verder gespecialiseerd door te kiezen voor een baan in het verlengde van deze studie of voor een specifiek vakgebied. Deze studenten laten zich vooral leiden door inhoudelijke motieven die te maken hebben met hun veld van specialisatie, de keuze voor al dan niet een vervolgstudie in het buitenland is hieraan ondergeschikt.

" I want to specialise in coastal engineering, the programme at TU Delft is very well known among my professors and that's where I wanted to go." (Mexican respondent)

In deze paragraaf is beschreven welke motieven er ten grondslag liggen aan de wens om in het buitenland te studeren. De wens voor betere kansen op de arbeidsmarkt en de mogelijkheden op een succesvolle carrière zijn de belangrijkste motieven voor het overwegen van een buitenlandse studie. In de volgende paragraaf wordt beschreven hoe men zich vanuit deze wens oriënteert op buitenlandse studies en hoe het informatiezoekgedrag eruit ziet.

2.3 Het oriëntatieproces en informatiezoekgedrag

In deze paragraaf wordt ingegaan op hoe studenten vanuit de behoefte om in het buitenland te gaan studeren zich oriënteren en hoe men op zoek gaat naar informatie en welke factoren van belang zijn in de keuze voor een buitenlandse studie. Dit gedrag hangt sterk samen met waar men zich in de studie/levensfase bevindt en zal dus voor de verschillende groepen respondenten separaat worden behandeld. Per groep wordt beschreven hoe men zich oriënteert en welke informatie men nodig heeft om te kunnen beslissen.

First time students: deze groep studenten is vooral op zoek naar welke mogelijkheden er zijn om in het buitenland te gaan studeren. De keuze voor een bepaalde studierichting is veelal nog niet gemaakt. Dus zoekt men eerst naar informatie om de mogelijkheden in kaart te brengen. Dit doet men doorgaans op twee manieren: (a) men wordt geïnformeerd via de eigen school, docenten of decanen. Met name in Turkije is men actief richting (goede) studenten om studeren in de EU onder de aandacht te brengen. (b) Men raadpleegt internet als eerste informatiebron.

Hierbij worden algemene zoekmachines als google vaak primair gebruikt. Daar heeft men dan de mogelijkheid om door te klikken op de verschillende links die het zoekprogramma aangeeft. Via dit programma zoekt men naar de belangrijkste criteria waaraan de studie moet voldoen. Men wil informatie over de volgende aspecten (in relatieve volgorde van belangrijkheid):

- Mogelijkheden voor het verkrijgen van een beurs.
- Engelstalig lesprogramma.
- Kosten voor de studie (en voor levensonderhoud).
- Ranking van de studie (reputatie).
- Type studie (HBO/WO, studierichtingen, programma's).

Uit deze zoekacties blijft een lijst over aan mogelijkheden. Vervolgens raadpleegt men een aantal andere mogelijke bronnen. Men probeert in contact te komen met andere studenten die daadwerkelijk in het buitenland studeren. Dit probeert men via internet te achterhalen. Daarnaast vraagt men in de eigen sociale kring of er ervaringen zijn of ideeën over in het buitenland studeren. In principe zoekt men dezelfde soort informatie als via internet, alleen lijkt de informatie van een student die in het buitenland studeert, meer gewicht in de schaal van het keuzeprocess te leggen.

"A fellow student who already is abroad will tell you how it really is to be there and to study over there." (Indonesian student)

Als men ouders heeft die hoogopgeleid zijn informeren deze ouders ook in hun vrienden- en kennissenkring om zo informatie te verkrijgen over studeren in het buitenland. Zij ondersteunen hun kind vaak in de keuze voor een buitenlandse studie.

Studenten uit Indonesië, China en Taiwan maken ook gebruik van het lokale Nuffic kantoor. Zij vinden alle benodigde informatie bij dit kantoor. Men hecht veel waarde aan de algemene of juist praktische informatie die het lokale kantoor aanreikt, maar zoekt daarnaast ook naar ervaringsverhalen van studenten die hen voorgingen.

Studenten uit Turkije worden intensief geholpen en ondersteund door de eigen school en door Turkse overheidsinstanties. Deze instanties brengen de studenten weer in contact met 'officers' van buitenlandse onderwijsinstellingen. Met name het regelen van allerlei praktische zaken lijken Turkse studenten zelf bijna niet te hoeven doen, in tegenstelling tot de studenten uit de andere landen.

Studenten uit Mexico lijken het meest vaartvarend in het zelf achterhalen van informatie over studies in het buitenland, zonder hulp van instellingen, school of ouders. Hierbij hebben zij veelvuldig gebruik gemaakt van internet als informatiebron.

Second time students: deze groep studenten oriënteert zich zeer grondig op de mogelijkheden voor studeren in het buitenland. Dit is te verklaren uit het feit dat zij vaak de zekerheid van een baan opzeggen om weer te gaan studeren, men wil dus wel de juiste keuze maken. Daarnaast is deze groep studenten wat ouder en zeer serieus bezig met het keuzeproces rondom studeren. Deze groep raadpleegt bij voorkeur specialisten. Dit kunnen professoren aan universiteiten in het land van herkomst zijn, maar ook professionals uit het bedrijfsleven. Van de professoren verwacht men vooral informatie te krijgen over de kwaliteit van de studies in het buitenland. Van de professionals uit het bedrijfsleven wil men vooral weten welke studies of instituten daadwerkelijk een hoog aanzien hebben in het bedrijfsleven. Naast deze bronnen heeft men ook behoefte aan praktische informatie en daarvoor raadpleegt men internet. Men probeert via de websites van de onderwijsinstituten in het buitenland informatie te vergaren. Als men al wat verder is in het keuzeproces dan wil ook deze groep graag contact met studenten die reeds eerder in het buitenland studeerden. Zij kunnen meer op detailniveau informatie verstrekken.

"I contacted a student who was already there, he told me what to bring and what you can buy in The Netherlands, that was very useful." (Taiwanese student)

Men wil informatie over de volgende aspecten (in relatieve volgorde van belangrijkheid):

- Ranking studies (reputatie).
- Type studie (HBO/WO, studierichtingen, programma's).
- Engelstalig lesprogramma.
- Mogelijkheden voor het verkrijgen van een beurs.
- Kosten voor de studie (en voor levensonderhoud).

De 'second time' studenten uit Indonesië, China en Taiwan maken ook gebruik van het lokale Nuffic kantoor. Zij vinden het praktisch om via dit kantoor informatie te verkrijgen, maar gaan ook zelf actief op zoek naar aanvullende informatie en nemen contact op met het betreffende instituut in het buitenland. Sommige studenten geven aan dat zij de informatie van het kantoor niet zo goed kunnen beoordelen op objectiviteit. Dat is ook een reden waarom men verder zoekt naar informatie uit zoveel mogelijk verschillende bronnen.

Specialist students: voor deze groep verloopt het oriëntatieproces heel anders dan voor de twee eerder beschreven typen studenten. Deze groep heeft namelijk een heel duidelijk beeld van welk type studie men zoekt, of wat het vakgebied is waarin men zich wil specialiseren of op wil promoveren. Het informatiezoekgedrag van deze groep is dan ook anders. Men heeft veelal zelf al een (internationaal) netwerk van specialisten in het vakgebied. Deze worden geraadpleegd. Vervolgens wordt dan veelal via rechtstreeks contact met een opleidingsinstituut in het buitenland de specifieke gegevens van de betreffende studie of de voorwaarden voor PhD opgevraagd.

Deze worden met elkaar vergeleken. Via internet zoekt men wel naar praktische informatie maar pas in een later stadium van het zoekproces.

Opvallend is dat dit type studenten uit Indonesië, China en Taiwan minder gebruik lijken te maken van het lokale Nuffic kantoor. Men heeft zelf al heel veel geregeld en informatie verkregen.

Men wil informatie over de volgende aspecten (in relatieve volgorde van belangrijkheid):

- Type studie/ vakgebied (onderzoeksprogramma's, aandachtsvelden)
- Ranking studie (reputatie) in combinatie met aanwezigheid van bekende professoren
- Engelstalig programma
- Mogelijkheden voor het verkrijgen van een beurs
- Kosten voor de studie/onderzoeksplaats (en voor levensonderhoud).

Samenvattend kan geconstateerd worden dat de First time students vooral in de breedte informatie zoeken en vrij snel tevreden zijn met de informatie die men vindt. Kennelijk is men voornamelijk op zoek naar globale informatie. De Second time students gaan wat grondiger te werk, zij willen informatie die hen in staat stelt om de juiste keuze te maken. De juiste keuze is die studie afronden waarmee men zich daadwerkelijk kan onderscheiden. De Specialist students zijn vooral op zoek naar die masterprogramma's of promotiemogelijkheden die zo exact mogelijk aansluiten op het persoonlijke interesseveld. Zij zoeken vooral gericht naar een type studie of vakgebied of zelfs professor.

Nu er een beeld is geschetst van de oriëntatie, de criteria en het zoekproces wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan op hoe men komt tot de keuze van het land van studie.

2.4 Keuze- en beslisproces

Aan alle respondenten is gevraagd welke landen zij hebben overwogen in hun keuzeprocess betreffende studeren in het buitenland. Omdat hierbij het land van herkomst een bepalende rol lijkt te spelen zijn die in onderstaande tabel als uitgangspunt genomen. De landen die men overweegt, zijn:

Chinezen	Taiwanezen	Indonesiërs	Mexicanen	Turken
<ul style="list-style-type: none"> • USA • Engeland • Europa 	<ul style="list-style-type: none"> • Engeland • Europa • USA • Nieuw Zeeland/ Australië 	<ul style="list-style-type: none"> • USA • Engeland • Nederland • Nieuw Zeeland/ Australië 	<ul style="list-style-type: none"> • Engeland • Frankrijk • Nederland • USA 	<ul style="list-style-type: none"> • Europa • Engeland • USA

Allereerst valt op dat eigenlijk alleen westerse landen overwogen worden door de studenten uit elk van de vijf landen. Dit komt door twee factoren die beide zijn terug te voeren op het begrip 'reputatie', te weten:

- a) Het westen is leidend waar het gaat om economische en wetenschappelijke kennis en ontwikkelingen, zeker onder studenten uit niet-westerse landen.
- b) Onderwijsinstellingen in het westen genieten de beste reputaties, wereldwijd.

Bij alle vijf nationaliteiten blijkt dat de USA en Engeland top of mind zijn als het gaat om studeren in het buitenland. Men heeft het idee dat de top universiteiten zich in deze landen bevinden. Van de USA meent men dat deze vooral voorop lopen als het gaat om wetenschappelijke ontwikkelingen. Engeland heeft vooral aanzien vanwege de traditie van de befaamde universiteiten. Een studie in één van deze twee landen zal goed staan op een CV en de student zeker in staat stellen om zich te onderscheiden van anderen. Een niet onbelangrijk bijkomstig argument is dat dit ook twee landen zijn waar de voertaal Engels is, een taal waaraan men later het meeste heeft.

Er worden echter ook veel barrières gezien als het gaat om studeren in de USA of Engeland. Ten eerste een financiële barrière. Het collegegeld voor de instituten is hoog. Daarnaast zijn de kosten voor levensonderhoud in beide landen ook erg hoog. In USA komt daar nog bij dat men het idee heeft dat het zeer lastig kan zijn om een visum te verkrijgen.

"A friend of mine actually was admitted in a USA University but in the end the government did not grant him a visa, so he could not come. More students are complaining about that." (Indonesian respondent)

Voor veel studenten zijn de collegegelden aan de bekende universiteiten in de USA of Engeland budgettair niet haalbaar. Dus zoekt men naar een alternatief dat past binnen hun beschikbare budget.

Landen als Australië en Nieuw Zeeland behoren ook tot de westerse landen, maar staan niet van oudsher bekend om hun tradities, kennis en kunde op het gebied van universitaire economische en wetenschappelijke vooruitgang. Bovendien geldt voor de studenten uit met name China dat zij niet erg gecharmeerd lijken te zijn van de Australische of Nieuw Zeelandse mensen en cultuur. Dit komt voort uit de regionale historie die deze landen hebben met de landen van herkomst van de studenten.

Studenten uit Taiwan en Indonesië overwegen ook nog wel eens Australië en Nieuw Zeeland. Voor Indonesiërs heeft dit vooral te maken met de geografische ligging, het is relatief dichtbij. Voor studenten uit Taiwan geldt dat er veel contact is met universiteiten en hogescholen in Australië en Nieuw Zeeland. Door deze bestaande banden komt men de landen vaker tegen. Dit maakt dat de landen voorkomen in de evoked set. De reden om niet voor deze landen te kiezen heeft te maken (voor beide landen) met het feit dat er relatief veel studenten uit Indonesië en Taiwan in Australië en Nieuw Zeeland studeren. Dit maakt dat de waarde van een diploma van een universiteit uit Australië of Nieuw Zeeland daalt in de perceptie van de respondenten. Het biedt dan een te gering onderscheidend vermogen volgens de respondenten. Daarnaast merkt men op dat de verhalen van andere studenten over het verblijf tijdens de studie in Australië en Nieuw Zeeland niet altijd positief is met betrekking tot de bejegening. Australiërs zouden de Aziaten niet altijd goed en gelijkwaardig behandelen. Het lijkt dan ook met name een financiële kwestie te zijn om voor deze landen te kiezen.

Vervolgens lijkt men te kiezen voor Europa (waar Engeland dus niet onder wordt verstaan). Nederland biedt een goed alternatief, samen met een aantal andere Europese landen. Europese universiteiten en hogescholen percipieert men als zijnde van goede kwaliteit, op zijn minst even goed als die in Engeland en de USA, zij het veelal minder bekend of toonaangevend. Daarnaast zijn de collegegelden een stuk lager dan in de USA of in Engeland. Men kiest ook voor Europa vanwege de mogelijkheid om op een gemakkelijke manier met veel landen en verschillende culturen in aanraking te komen. Men heeft het idee om tijdens de studieperiode veel verschillende landen binnen Europa te gaan bezoeken. Verder heeft Europa een rijke historie en cultuur. Dit past binnen de wens om in aanraking te komen met andere culturen en daarover te leren. Europa biedt dus een gunstige prijs/kwaliteitsverhouding voor deze studenten en appelleert daarnaast aan de wens om veel andere culturen te ontmoeten.

De uiteindelijke keuze voor Nederland – onder **First en Second time students** – komt eigenlijk niet zozeer voort uit specifieke karakteristieken die het Nederlands onderwijs of de Nederlandse cultuur bezit maar vooral uit het voldoen aan een aantal kritische randvoorwaarden. Strikt genomen, zou gesteld kunnen worden dat de keuze voor Nederland niet een actieve keuze is (op basis van een positieve emotie of een sterk aantrekkelijk aspect), als wel het resultaat van een afstreeplijstje van criteria waar Nederland en haar onderwijssysteem niet slecht uitkomt.

(1) Het belangrijkste motief om voor Nederland te kiezen is dat Nederland en het Nederlandse onderwijs een gunstige prijs/kwaliteitsverhouding kent.

Voor studenten uit een aantal landen is het mogelijk om in Nederland een beurs te krijgen. Dit maakt ook dat Nederland voorkomt in de evoked set. Voor veel studenten is het alleen mogelijk om met een beurs in het buitenland te studeren.

"I needed a scholarship, I'm not from a rich family so without a scholarship I could not study abroad." (Mexican respondent)

(2) In Nederland worden (veel) Engelstalige studieprogramma's aangeboden. Daarnaast hoeft men in Nederland niet verplicht de Nederlandse taal te gaan leren, men is op de hoogte van het feit dat in Nederland veel mensen Engels spreken. Men verwacht zelfs dat het 'gewone' leven in Nederland gedomineerd wordt door de Engelse taal.

"I was very surprised that all the signs are in Dutch, I was presuming that those were at least in Dutch and English." (Chinese student)

De evoked set is anders voor **Specialist students**. In de vorige paragraaf is beschreven dat zij initieel vooral kiezen op type studie, instelling en professor. Dit is voor hen dus het belangrijkste keuzecriterium en landen waarin de gewenste studie of mogelijkheid tot promoveren wordt aangeboden zijn daaraan ondergeschikt, doen niet mee in de keuze. Voorbeelden van studies³, instellingen en professoren zijn:

- Programma's aan de TU Delft (b.v.: coastal engineering).
- European Studies aan de UvA.
- Architecture research aan de UvU.
- Medical Sciences aan de Erasmus en UvU.
- Rietveld Academie.
- Rotterdam School of Management .

Al met al kan gesteld worden dat overall de keuze voor Nederland niet zozeer samenhangt met specifieke unieke karakteristieken van Nederland, maar vooral te maken heeft met een aantal barrières die studenten zien in andere landen.

Voor Nederland wordt gekozen omdat:

- Er (veel) Engelstalige studieprogramma's worden aangeboden.
- Het in Nederland niet noodzakelijk is om de moedertaal te beheersen omdat Nederlanders Engels spreken.
- De collegegelden in verhouding redelijk tot laag worden ervaren.
- De kosten voor levensonderhoud als gemiddeld tot laag worden gepercipieerd.
- Er mogelijkheden zijn om (gemakkelijk) een beurs te krijgen.

³ Dit onderzoek werd uitgevoerd op lokatie in Rotterdam en Amsterdam, de genoemde voorbeelden zijn genoemd door respondenten. Deze voorbeelden zijn dus niet gebaseerd op alle mogelijke HBO/WO instellingen in Nederland, maar op de instituten waaraan respondenten onderwijs volgen, zie voor een overzicht hiervan bijlage 1.

Het feit dat Nederland ook gezien wordt als een 'vrij' land waar men kan doen en laten wat men wil – meer dan in andere landen – speelt wellicht mee in de keuze, maar is zeker niet een primaire driver. Het kan de doorslag geven wanneer uiteindelijk uit twee (Europese) landen gekozen moet worden. Bovendien blijkt het 'vrije' karakter van Nederland eigenlijk alleen gevoeld te worden door studenten die in Amsterdam studeren. Het gevoel over het land dat studenten hebben die in andere steden studeren lijkt zich niet te onderscheiden van dat van studenten in andere landen. Men merkt weinig van de Nederlandse samenleving of mentaliteit. In de volgende paragraaf gaan wij hierop nader in.

2.5 De ervaringen

Vervolgens is tijdens de gesprekken ingezoomd op de ervaringen nu de buitenlandse studenten in Nederland studeren. Hierbij is gevraagd naar:

- Ervaringen als het gaat om studeren in Nederland.
- Ervaringen als het gaat om leven in Nederland.

Bovenstaande punten worden hieronder beschreven. Eerst worden de punten behandeld die voor alle drie de typen respondenten gelden. Daar waar relevant worden de punten specifiek voor elk van de type studenten beschreven.

Studeren in Nederland in het algemeen

Het heeft alle respondenten moeite gekost om zich aan te passen aan het Nederlandse studiesysteem. Ten opzichte van de manier van studeren en lesgeven die men kende vanuit het eigen land zijn verschillen aangegeven door de respondenten. De **Specialist students** kost het minder moeite om zich aan te passen aan het studiesysteem. Doordat zij zich vaak informeren via personen die verbonden zijn aan de universiteit beschikken zij veelal reeds over informatie over het studiesysteem. Verder is dit type student wat ouder en ook wat meer ervaren, dit maakt dat deze groep in het algemeen beter om kan gaan met nieuwe situaties en onverwachte gebeurtenissen.

Het Nederlandse onderwijssysteem wordt door buitenlandse studenten ervaren als een systeem met veel **vrijheid**. Deze vrijheid heeft te maken met:

- Keuze van vakken.
- Keuze van specialisatie.
- Geringe hiërarchie tussen studenten en docenten.
- Geen verplichte aanwezigheid op colleges.
- Mate van zelfstudie die vereist is.

Het merendeel van de buitenlandse studenten geeft aan dat zij moeten wennen aan deze vrijheid en dat het moeite kost om met deze vrijheid om te gaan. Voor **First time students** komt daarbij de extra handicap dat men nog geen ervaring heeft met studeren aan een universiteit of hogeschool. Onzekerheid over de eigen capaciteit en de hoge verwachtingen en eisen die deze studenten aan zichzelf stellen maken dat deze vrijheid hen weinig houvast biedt. Het maakt hen onzeker.

Deze beleving rondom het studeren wordt op dit punt doorkruist door de onervarenheid die deze studenten ook hebben met 'het leven' en met 'een andere cultuur'. Het niet kennen van de andere cultuur (de Nederlandse) wordt door deze studenten geprojecteerd op het onderwijssysteem en de problemen die zij daarmee ervaren.

Als studenten eenmaal gewend zijn aan de vrijheid die bestaat aan Nederlandse hogescholen en Universiteiten dan ziet men hier ook wel voordelen in.

"You can choose for yourself what you want to learn, this develops your thinking and your own independency. You develop your sense of responsibility; I myself am responsible for what I will learn here in The Netherlands. In the beginning this was so weird for me, but now I see the advantages of this." (Taiwanese student)

Een voorbeeld van hun onervarenheid met een andere cultuur dat op het onderwijssysteem geprojecteerd wordt, is: het moeten wennen aan het werken in groepen, of het maken van opdrachten met medestudenten. Men voert twee redenen aan waarom men dit initieel niet kan waarderen. (1) Ten eerste geeft men aan dat ongeacht de inspanning die iemand levert, de groep als geheel wordt beoordeeld. Studenten die zich niet echt inspinnen voor het te behalen resultaat profiteren als het ware van de inspanningen die anderen leveren. (2) Daarnaast vindt men het een probleem dat de groepen aan elkaar de resultaten presenteren. Sommige buitenlandse studenten zien hier geen toegevoegde waarde in en prefereren hoorcolleges van professoren.

"You have to listen all the time to fellow students, but they are amateurs. I rather learn from the professor himself, he is the one with the knowledge and the experience." (Chinese respondent)

De **First time students** en in mindere mate ook de **Second time students** geven aan moeite te hebben met dit werken in groepen. Bij **Specialist students** wordt dit kenmerk juist als een positief aspect van het Nederlandse onderwijssysteem gezien. Dit getuigt van een groter bewustzijn bij deze **Specialist students** van verschillen in benadering en cultuur. Omdat zij ouder zijn en meer levenservaring hebben, kunnen zij dit 'probleem' veel positiever benaderen.

Studeren in Nederland aan specifieke onderwijsinstellingen

Buitenlandse studenten die aan HBO instellingen studeren hebben vaak het gevoel dat zij niet juist zijn voorgelicht over het niveau van de opleiding. HBO instellingen noemen zichzelf in het buitenland University of Professional Education. Studenten aan deze instellingen ervaren het als een deceptie als blijkt dat er universiteiten zijn in Nederland die een hoger niveau van onderwijs bieden. Dit kan verklaard worden uit het feit dat deze buitenlandse studenten hier studeren om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Dit doel wordt in de ogen van buitenlandse studenten het best bereikt door een zo hoog mogelijk gekwalificeerde opleiding te volgen. Als blijkt dat er een hoger niveau bestaat geeft dit deze studenten het gevoel dat zij mogelijk niet kunnen concurreren in de toekomst met studenten die aan een universiteit hebben gestudeerd.

"I was telling to a Dutchman whom I met at friends that I'm studying at the University of The Hague. He was very surprised and told me that there is no university in The Hague." (Mexican respondent)

Daarnaast is er ook een praktisch bezwaar, deze studenten geven aan dat als zij een master willen doen aan een universitaire opleiding in Nederland dat dit dan een jaar langer duurt. Er is dan een soort overbruggingsjaar nodig. Dit kan voor sommige studenten niet haalbaar zijn vanwege de beschikbare financiële middelen, de beurs die men heeft, of de duur van de verblijfsvergunning.

"Knowing what I know now, it would have been wiser to do my bachelors at a university back home and come to The Netherlands to do my masters at the university." (Chinese respondent studying HBO)

Wanneer we inzoomen op de diverse HBO instellingen waar de studenten programma's volgen dan blijkt dat bovengenoemde kritiekpunten voor sommige scholen zwaarder gelden dan voor andere. Met name studenten van de HBO instellingen in Diemen en Rotterdam plaatsen dergelijke kanttekeningen. Terwijl studenten aan HBO instellingen in Den Haag hierover niet klagen. Ons inziens is dit verschil in perceptie terug te voeren op de organisatiegraad van een school. Wij doelen dan op de organisatiegraad met betrekking tot de begeleiding en ondersteuning van studenten met betrekking tot: inschrijving, verblijfsvergunning, woning, het openen van een bankrekening, het wegwijs maken in Nederland en het onderwijssysteem, maar ook met betrekking tot: een introductieprogramma, keuze aan studievakken, examens, planning van lessen (of het uitvallen van lessen), studiemateriaal en dergelijke.

Wanneer deze zaken door een hogeschool goed zijn geregeld, is de waardering voor het onderwijs en het onderwijssysteem hoger dan wanneer dit niet goed geregeld is.

De universiteiten doen het wat betreft de organisatie en begeleiding van buitenlandse studenten beter. Noch over de Amsterdamse universiteiten, noch over Rotterdam, Leiden of Delft wordt op deze punten kritiek gegeven.

Sterker, sommige universitaire (bachelors, masters, PhD) studenten geven aan dat zij denken dat het Nederlandse onderwijs van een zeer hoog niveau is, omdat zij in eerste instantie lagere cijfers haalden dan thuis. Zij moesten naar eigen idee harder studeren om vergelijkbare resultaten te kunnen halen. Met andere woorden, ook omgekeerd wordt een goede organisatie en ondersteuning niet rechtstreeks toegeschreven aan eventuele culturele verschillen of aanpassingsproblemen, maar wel rechtstreeks gekoppeld aan de vermeende kwaliteit van het onderwijs.

Studeren in Nederland met een beurs

Voor veel Aziatische studenten is niet duidelijk hoe het Nederlandse systeem van beurzen werkt. Zij zijn gewend aan een systeem waarbij een beurs ter beschikking wordt gesteld aan studenten die zeer goed presteren. Zij zien zichzelf als één van deze studenten. Als blijkt dat in Nederland beurzen niet alleen beschikbaar zijn op basis van score op studieresultaten, voelt men dit als een degradatie van het studieprogramma waarin men participeert.

"In my class are all kinds of nationalities, some do not speak English and are not really smart, and I do not understand why they have a scholarship." (Taiwanese respondent)

Voor deze, maar ook andere studenten geldt dat hen opvalt dat elke voorziening of ondersteuning geldt kost, in Nederland. Men had verwacht dat voorzieningen en begeleiding inbegrepen zouden zijn in het collegegeld dat men betaalt.

De geboden faciliteiten

De faciliteiten op universiteiten en hogescholen worden doorgaans positief gewaardeerd door buitenlandse studenten. Dit is natuurlijk afhankelijk van waar (welke HBO of universiteit) men een programma volgt. Om een beeld te krijgen van waar men specifiek op doelt, wordt in onderstaande tabel een aantal genoemde faciliteiten weergegeven:

- Goede computers (voldoende computers voor alle studenten).
- Snel internet beschikbaar.
- Grote bibliotheek.
- Goed uitgerust laboratorium.
- Veel software beschikbaar.
- Goed verzorgd studiemateriaal (syllabi e.d.).

De Taiwanese studenten zijn op dit punt een andere mening toegedaan. In Taiwan is de digitale snelweg tot in alle facetten van het leven doorgedrongen. Zij vinden dan ook dat Nederland, in vergelijking tot Taiwan, in dit opzicht achterloopt.

Bijna alle studenten – met uitzondering van degenen in Utrecht op de campus wonen – zijn van mening dat de huisvesting en woonaccommodatie doorgaans slecht is. Er zijn niet genoeg kamers en lang niet alle kamers zijn schoon en goed ingericht.

Sommigen zijn zelfs geschokt dat vaak zo'n tien studenten een keuken en badkamer moeten delen. Dit had men niet verwacht, men is dit niet gewend. Men is er nog niet over uit of men dit moet toeschrijven aan culturele verschillen of dat deze voorzieningen gewoonweg slecht zijn. In beide gevallen had men dit niet verwacht, denkend aan Nederland.

Studeren in het Engels

Enkele studenten waren ontstemd over het niveau van Engels waarop men vooraf is getest en het niveau van Engels in de praktijk. Het testniveau is beduidend lager. Dit maakt dat men het programma dat men volgt, soms als zeer zwaar ervaart omdat het naast de inhoud sowieso lastig is om de Engelse taal te kunnen volgen.

De werkdruk wordt door veel buitenlandse studenten als hoog ervaren. Soms wordt dit veroorzaakt doordat men een beurs heeft gekregen die niet de totale periode van het studieprogramma bestrijkt. Dit maakt dat studenten proberen het programma te verkorten (meer vakken tegelijkertijd volgen), omdat zonder beurs studeren voor hen niet haalbaar is.

"My scholarship is for one year only, my programme is 1,5 year for normal students. Since I only have this scholarship for 12 months I will do everything within these 12 months. That's very difficult and hard work." (Turkish respondent)

Studeren en contact met anderen

Buitenlandse studenten die programma's volgen waarin ook Nederlandse studenten participeren voelen zich vaak achtergesteld bij de Nederlandse studenten. Nederlandse studenten hebben in hun ogen een aantal privileges waarop de buitenlandse studenten kennelijk geen recht hebben. Dit zijn zaken als, een OV jaarkaart en de hoogte van het collegegeld. Dit maakt dat sommige studenten zich uitgemolken voelen.

"I feel they (the university) earn so much money from me, it's totally unfair that Dutch students following exactly the same programme pay a much lower tuition fee." (Indonesian respondent)

Er blijkt veel verschil in de mate waarin de universiteit of hogeschool buitenlandse studenten helpt om zich wegwijs te maken in de Nederlandse samenleving. Er zijn universiteiten of hogescholen waarbij excursies worden georganiseerd, waarbij er een soort 'adoptieprogramma' bestaat. Een Nederlandse student of een Nederlands gezin adopteert de buitenlandse student gedurende de tijd dat deze in Nederland studeert.

Vrijwel alle studenten komen tot de conclusie dat het contact met andere buitenlandse studenten (ook buiten de eigen nationaliteit) beter en gemakkelijker op gang komt dan het contact met de Nederlandse studenten en samenleving. Men vindt Nederlanders gesloten of op zijn minst moeilijk benaderbaar. Als er wel contact is, ervaart men Nederlanders nogal eens als bot en onbeleefd: zij blijven in het Nederlands praten en zij lijken niet geïnteresseerd in buitenlanders.

In dit verband zij opgemerkt dat door onderwijsinstellingen of studentenverenigingen georganiseerde feesten of uitstapjes hoogst zelden gemengd zijn (Nederlandse en buitenlandse studenten bij elkaar).

Leven in Nederland

De taal

Het blijkt niet gemakkelijk voor buitenlandse studenten om te wennen aan het leven in de Nederlandse maatschappij. Veel studenten – met name **First en Second Time Students** – hebben onderschat hoe lastig het is om te leven in een land waar de lokale bevolking in het algemeen wel Engels kan spreken, maar waar een andere taal de moedertaal is. Als het gaat om verkeersborden, verpakkingen van producten in supermarkten, informatie van instanties e.d. dan is de taal Nederlands. Dit maakt het lastig voor studenten om zichzelf te redden in Nederland. Voor een enkele student was het überhaupt niet duidelijk vooraf dat in Nederland het Engels niet de voertaal is.

"No one told me that there is something like the Dutch language, I just thought everyone speaks English so that's the language over there." (Chinese respondent)

De verblijfsvergunning

Het grootste obstakel dat buitenlandse studenten hebben ervaren toen zij in Nederland kwamen studeren, is de procedures rondom het verkrijgen van een tijdelijke verblijfsvergunning. Alle studenten geven aan dat dit een zeer traag en ondoorzichtig proces is. Het kan tot bijna een half jaar duren voordat men de verblijfsvergunning daadwerkelijk ontvangt. Dit is afhankelijk van:

- De ondersteuning van de onderwijsinstelling (is er een helpdesk internationale studenten?)

- De plaats waar men de verblijfsvergunning moet aanvragen (daar waar men woont). In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zijn er minder problemen, maar een enkele student die bijvoorbeeld in Rijswijk woont kreeg geen enkele medewerking van de politie, noch met de taal, noch met de procedure.

"I called the IND several times to ask when I can expect my residents permit. Nobody seems to know. But I also came to The Netherlands because I wanted to travel in Europe, now I have to buy expensive visa to visit other countries. While it is for free if I have my permit." (Chinese respondent)

"I do not understand, what is so difficult about arranging such a permit? Why does it have to take that long?" (Mexican student)

Daarnaast klagen veel buitenlandse studenten die al langer in Nederland zijn over de gestegen prijs van de verblijfsvergunning.

"The price of my permit has doubled if I compare it with the price when I first came here. Why? Nobody explains me, just because they want to earn money from us?" (Indonesian respondent)

De manier waarop de IND buitenlandse studenten behandelt wordt als onaangenaam ervaren. De manier van behandelen geeft buitenlandse studenten het gevoel dat zij niet welkom zijn in Nederland en dat zij mogelijk zouden profiteren van het Nederlandse systeem.

"Maybe it is because I'm from Turkey but these police and the IND are very impolite, they never answer you if you have a question." (Turkish respondent)

Veel correspondentie met officiële instanties in Nederland wordt in het Nederlands gevoerd. Voor buitenlandse studenten is dit niet logisch. Zij verwachten dat deze instanties weten dat zij het Nederlands niet machtig zijn en dat de correspondentie in het Engels is opgesteld.

"I was too late to apply for the new scholarship. I received a letter in Dutch but since they know that I'm a foreigner I just thought the letter was not about something serious." (Mexican respondent)

Het contact

Mexicaanse en in enige mate ook Turkse studenten moesten erg wennen aan het fenomeen afspraken maken en dat alles bij Nederlanders via een agenda verloopt. Men kan er nog wel enigszins inkomen dat dit zakelijk nuttig is. Maar men ervaart het als heel vreemd dat er ook met vrienden afspraken worden gemaakt en dat deze ook in agenda's worden vastgelegd.

Bijna alle studenten geven aan dat het erg lastig is om in contact te komen met Nederlandse mensen. Voor een groot aantal respondenten geldt dat in hun studieprogramma weinig tot geen Nederlandse studenten participeren. Het verbaast studenten in hoge mate dat Nederlandse mensen zo weinig interesse in hen tonen. Men vergelijkt dit met hoe in het land van herkomst met buitenlandse studenten om wordt gegaan. Uit de contacten die men heeft met Nederlanders typeert men hen als direct, soms op het onbeleefde af. Maar men geeft ook aan dat Nederlanders een open geest hebben. Nederlanders zijn gewend aan meepraten over verschillende onderwerpen en vormen snel een mening over een onderwerp.

Maar sommige Nederlanders zijn ook bot en onbeleefd:

"I was supposed to live with a Dutch family who applied for having a foreign student live at their home; but the grandmother, also living in, hated foreigners, so the family was really not nice to me. I don't understand this, they knew I was a foreigner before arriving there." (Taiwanese female student)

De externe omstandigheden

Daarnaast zijn een aantal zaken genoemd die men in Nederland minder aantrekkelijk vindt dan in het eigen land. Dit zijn zaken als, het weer, het eten in Nederland, drop, de korte dagen in de winter en vooral het gebrek aan zon.

Veel buitenlandse studenten vinden het opvallend dat er in Nederland goed wordt gezorgd voor het milieu. Gescheiden huisafval, een glasbak en papierbak noemt men als voorbeelden waaruit dit blijkt. Daarnaast vinden studenten die uit grote steden zoals bijvoorbeeld Mexico City of Peking komen, Nederland erg schoon maar ook wel erg veilig, zelfs als zij spreken over Amsterdam.

2.6 Het imago van Nederland: een vergelijking tussen verwachtingen en ervaringen

In deze paragraaf gaan wij in op het vergelijken van de ervaringen met de verwachtingen en de uiteindelijke tevredenheid over hun keuze voor Nederland en hun verblijf hier.

Het imago dat buitenlandse studenten voordat zij in Nederland kwamen studeren hadden van Nederland, is vlak te noemen. Dit beeld bestaat uit toeristische karakteristieken van Nederland, tulpen, molens en klompen. Daarnaast kennen sommige respondenten Nederland (en vooral Amsterdam) ook als liberaal land.

Men typeert Nederland als een vrij en liberaal land. In Nederland kunnen dingen die men in het land van herkomst niet voor mogelijk houdt. Veelgenoemde voorbeelden door buitenlandse studenten zijn: het Nederlands beleid ten aanzien van softdrugs, legale prostitutie, abortus en het homohuwelijk. Ook ziet men Nederland als een zeer internationaal land. Voorbeelden die men hierbij noemt zijn de verschillende soorten nationaliteiten die in Nederland wonen. De kennis die Nederlanders hebben van wat er elders in de wereld gebeurt. De geografische ligging maakt het mogelijk om veel andere landen te bezoeken. Dit doen veel Nederlanders ook dus dit maakt dat zij kennis hebben van andere culturen en andere gebruiken.

Als het gaat om studeren in Nederland heeft men een nog minder ingevuld beeld. Maar door het beeld van Nederland als liberaal land waar dingen kunnen die men 'thuis' niet voor mogelijk houdt denkt men dat studeren in Nederland ook wel heel anders zal zijn dan thuis. Vooraf hadden studenten geen duidelijk beeld van hoe dat 'heel anders' er in de praktijk uit zou zien. De ervaring leert de buitenlandse studenten dat het 'anders' vooral zit in het onderwijssysteem en de ruimte voor discussie en de benaderbaarheid van de professoren.

Veel **First time students** zijn teleurgesteld. Zij willen in het buitenland studeren vanwege het avontuurlijke karakter daarvan. Het leven in Nederland als student is een stuk minder avontuurlijk dan men had ingeschat. Deze verwachtingen betreffen de mensen die men denkt te gaan ontmoeten in Nederland. Helaas blijkt het sowieso lastig om contact te leggen met Nederlanders. En de liberale politiek die bestaat in Nederland leidt niet tot hele progressieve en avontuurlijk ingestelde mensen. In de praktijk blijkt dat veel Nederlanders gewoon hardwerkende, vaak gesloten mensen te zijn.

De **Second time students** en de **Specialist students** hebben vooral verwachtingen over de te volgen studie. Dat is primair waarvoor zij naar Nederland zijn gekomen. De ervaringen zijn gemengd.

Sommige studenten zijn zeer tevreden met de gekozen studie en de mogelijkheden die het programma biedt, anderen zijn teleurgesteld in het niveau van de studie of hebben moeite met het Nederlandse onderwijssysteem (zie ook vorige pagina). In de kwantitatieve vervolgstudie wordt gemeten in hoeverre de mate van tevredenheid verband houdt met de studie die men in Nederland volgt.

Alle studenten zijn zeer ontstemd over de administratieve procedures die bestaan bij officiële instanties in Nederland en de mate van bureaucratie. Desgevraagd geeft men aan dat in het land van herkomst ook wel bureaucratie bestaat, maar men verwacht dit niet bij ontwikkelde landen zoals Nederland.

Nederland is in de ogen van respondenten een liberaal land met een grote mate van vrijheid. Men geeft aan dat dit een uniek kenmerk is voor Nederland. Het is uniek omdat het hebben van die vrijheden in de ogen van respondenten niet leidt tot grove vormen van misbruik van deze vrijheden. Hierin vinden sommigen Nederland een voorbeeld voor de rest van de wereld.

" It seems like since drugs is legal, there is not so much abuse of drugs. People can handle this freedom in a responsible manner, in these things the Dutch are unique, I think." (Turkish respondent)

Nederlanders zijn in de ogen van respondenten hardwerkende mensen, maar er is een goede balans tussen werk en privé. Men offert niet alles op aan werk of een carrière, dit vinden de ambitieuze respondenten een opvallend gegeven.

"It is always said that Asians are lazy, but when I look around here, I find that the Dutch are far more lazy than we.....the students don't work as hard, people do not work too hard at the office....if you have so much advantages as in Holland, one should appreciate that and work hard." (Indonesian student)

Al met al zien met name de **Second time en Specialist students** het studeren in Nederland als de juiste keuze. Juist omdat de vrijheid in Nederland hen de kans biedt datgene te pakken wat zij zelf nodig hebben. Dit zijn ook de studenten die beter kunnen omgaan met culturele verschillen. Zij kenden thuis ook al (enige) zelfstandigheid.

De **First time** meisjes studenten hebben deze zelfstandigheid en de ruimere kijk op het leven die zij daardoor hebben, ook. Alleen de **First time** jongens studenten hebben het moeilijk in Nederland. Het is echter de vraag of zij het niet ook moeilijk zouden hebben in een ander land. Zij kenden immers het zelfstandige leven nog niet of nauwelijks voordat zij naar Nederland kwamen.

Het lastige is dat deze studenten geen vergelijkingsmateriaal hebben; zij kennen de situaties in andere landen niet of nauwelijks. Het mooie is, dat ons inziens de Nuffic – in samenwerking met de onderwijsinstellingen – wel mogelijkheden heeft voor optimalisatie waar het gaat om de begeleiding en ondersteuning van studenten. Hiermee draagt men rechtstreeks bij aan een positieve ervaring van het verblijf in Nederland.

3. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

In opdracht van Nuffic heeft Blauw Qualitative Research in februari 2004 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd waarbij 54 buitenlandse studenten uit China, Taiwan, Indonesië, Mexico en Turkije betrokken waren die in Nederland studeren. Het doel van het onderzoek was het in kaart brengen van die factoren die een rol spelen in de beleving en het keuze- en beslisproces met betrekking tot het volgen van een studie in Nederland. Dit hoofdstuk bevat de samenvatting en conclusies die op basis van de resultaten kunnen worden getrokken, alsmede onze aanbevelingen.

3.1 Inleiding

In de opzet en inrichting van dit onderzoek is – in overleg met Nuffic – uitgegaan van mogelijke verschillen tussen (1) de vijf nationaliteiten, (2) mannen en vrouwen en (3) studie- dan wel levensfase van studenten en kenniswerkers. De reacties van de deelnemers aan het onderzoek tonen aan dat verschillen op basis van nationaliteit of sekse niet of nauwelijks bestaan, terwijl verschillen tussen studenten op grond van studie- en levensfase wel relevant zijn.

Leeftijd en levenservaring, de mate waarin men zelfstandig de controle heeft over het eigen leven, leiden niet alleen tot verschil in verwachtingen over een studieland en de studie zelf maar met name in hoe het verblijf in het studieland Nederland en de studie aan de instelling worden ervaren.

In de hiernavolgende paragrafen zal dan ook op geaggregeerd niveau worden gerapporteerd en daar waar relevant, zal worden ingezoomd op verschillen naar studie- en levensfase. De tussenkopjes in de volgende paragrafen corresponderen met de paragraaftitels in hoofdstuk 2, waar de onderzoeksresultaten meer in detail zijn beschreven.

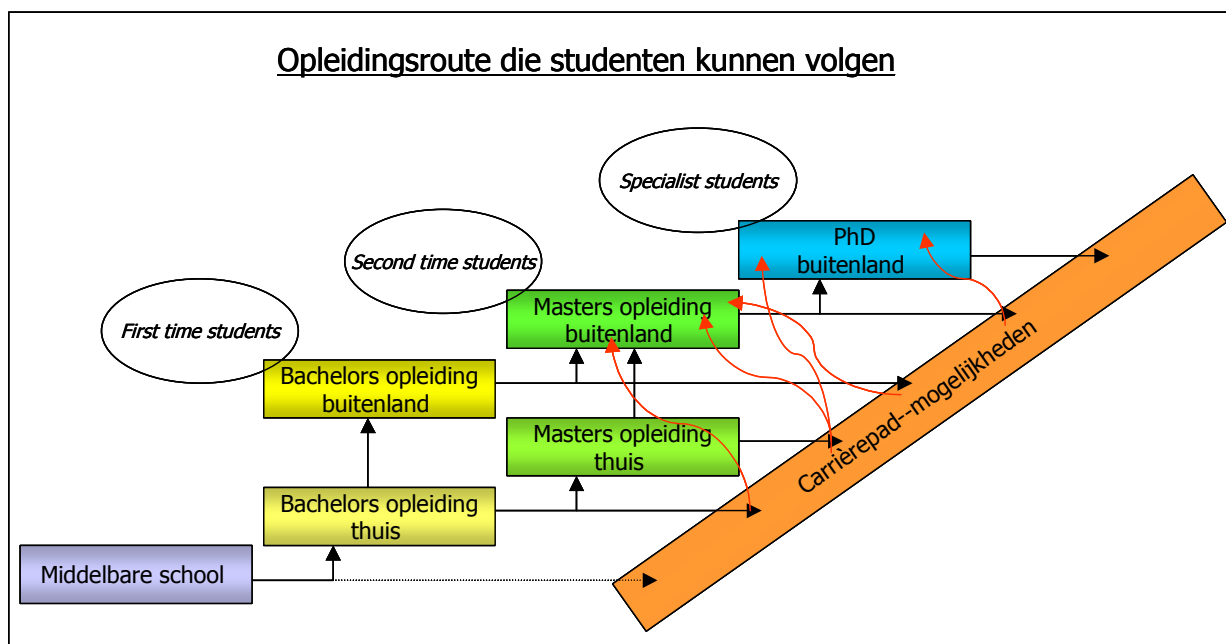
3.2 Samenvatting

Typologie van buitenlandse studenten in Nederland

1. Buitenlandse studenten zijn zeer verschillend als het gaat om:
 - Het niveau van de vooropleiding in het eigen land en het al dan niet hebben van werkervaring. Hiermee hangt samen de variatie in leeftijd van de naar Nederland komende studenten (18 tot 30 jaar en ouder).
 - Het niveau van de gekozen opleiding in Nederland: HBO of universiteit.
 - De gekozen studierichtingen.

- De periode die men in Nederland verblijft op basis van het programma dat men heeft gekozen (volledige studie versus een deelprogramma, onderzoek versus promoveren).

Onderstaande figuur geeft een overzicht:

2. De levensfase van studenten en hun feitelijke leeftijd die hiermee samenhangt lijkt belangrijker dan de cultuur uit het land van herkomst. De basisdimensies in de attitudes en het gedrag van de studenten uit de diverse landen zijn zeer sterk vergelijkbaar, evenals hun ambities, hun geloof in de eigen toekomst en de moeilijkheden die zij ondervinden in het zich aanpassen aan een vreemde omgeving (een ander land met een andere, westerse cultuur).

Op dit punt valt een groot verschil te constateren tussen de drie typen studenten die onderscheiden worden in bovenstaande figuur. Maar binnen elk onderscheiden type student, zijn de overeenkomsten tussen de diverse culturele achtergronden zeer groot:

Jongere studenten (**First time** en soms ook **Second time students**) hebben minder levenservaring, zijn in het eigen land vaak in veel mindere mate zelfstandig geweest dan oudere **Second time** en **Specialist students**. Dit kleurt hun kijk op en verwachtingen van hun verblijf in het buitenland. Jongere studenten hebben hiervan een veel rooskleuriger, romantischer beeld dan oudere studenten.

Zij verwachten hard te moeten werken (gegeven ook het ambitieniveau), maar tegelijkertijd verwachten zij ook dat het verblijf in het buitenland plezierig, avontuurlijk en leuk zal zijn.

Men realiseert zich niet of onvoldoende dat men in een dergelijke ervaring juist erg op zichzelf teruggeworpen zal worden en dat er dus ook moeilijke (karaktervormende) kanten aan een dergelijke keuze zitten. Daar komen zij gedurende hun verblijf in Nederland achter. Oudere studenten realiseren zich dit wel en stellen zich daar ook op in. Zij kunnen daar beter mee omgaan.

Een niet onbelangrijk effect van deze realiteit is dat jongere studenten dit karaktervormende aanpassingsproces projecteren op Nederland (of enig ander land van hun keuze) en hun idee van de kwaliteit van onderwijs. Ervaren zij het proces als zwaar en moeilijk dan denken zij negatiever over het Nederlandse onderwijs en de samenleving. Omgekeerd, ervaren zij het proces lichter dan denken zij positiever over het Nederlandse onderwijs en onze samenleving. Aangezien zij geen vergelijkingen kunnen maken met, geen ervaring hebben in, andere landen, is de ervaring in en met Nederland bepalend voor hun beeldvorming.

Basisdimensie in de keuze voor een studie in het buitenland

3. De motivatie van vrijwel elke student die in het buitenland wil studeren is het verbeteren van het eigen carrièreperspectief. De kansen op de arbeidsmarkt in het eigen land nemen aanzienlijk toe als ook de doorgroeimogelijkheden en promotiekansen later in de carrière. Het uiteindelijke resultaat van een betere carrière is ook een betere positie in de eigen maatschappij en daarmee meer persoonlijk aanzien en meer aanzien van de familie.

Deze ambitie beweegt zich daarmee op twee niveaus, te weten:

- een individueel niveau: persoonlijk gewin,
- een collectief niveau: aanzien en positie van de familie als ook het vooruit helpen van de gehele economische situatie in eigen land.

Sommige studenten laten het individuele motief zwaarder wegen dan het collectieve motief om in het buitenland te willen studeren. Het gaat het vooral om de eigen ontwikkeling en persoonlijke groei als mens. Door meer van de wereld gezien te hebben verwacht men een beter, ruimdenkender mens te kunnen worden. Hiermee zetten zij zich enigszins af tegen de mensen in eigen land die zij als meer traditioneel denkend typeren. Een studie in het buitenland krijgt daarmee een emanciperende eigenschap.

Oriëntatieproces en informatiezoekgedrag

4. Elke student met ambities om in het buitenland te gaan studeren gaat in principe uit van zijn of haar eigen situatie. Dat wil zeggen dat de eigen behoefte ten aanzien van het – in het buitenland te behalen – studieresultaat (diploma, bul, promotie) het uitgangspunt vormt in het oriëntatieproces en het zoekgedrag van studenten.

De reputatie van onderwijsinstellingen en die van professoren en studieprogramma's, wereldwijd, is leidend in dit zoekproces. Men kiest voor het best denkbare over:

- De (vermeende) inhoudelijke kwaliteit van de opleiding of het lesprogramma.
- Het effect van het opleidingsinstituut op het CV, voor de latere carrière.

Een beperkende factor hierbij is het beschikbare budget van de student. Of dit budget nu ter beschikking wordt gesteld door ouders en familie, of beschikbaar komt dankzij het verkrijgen van een beurs, of door de student zelf bij elkaar is gespaard.

Hierbij zij opgemerkt dat buitenlandse studenten van het type 'feestgangers' wel bestaan maar niet primair naar Nederland zullen komen. Voor hen geldt de budgettaire beperking minder (dankzij vaak rijke ouders) waardoor de reputatie van een onderwijs-instelling vrijwel het enige keuzecriterium is.

Onderstaande tabel geeft de factoren weer die een rol spelen in het oriëntatie- en keuzeprocess, uitgesplitst naar type student (lees: studie- en levensfase van de student):

belang	First time students	Second time students	Specialist students
1.	Mogelijkheden voor 'n beurs	Reputatie (ranking studie/inst.)	Type studie/vakgebied
2.	Engelstalig lesprogramma	Type studie (HBO/WO, progr.)	Reputatie (ranking studie/inst.)
3.	Kosten (studie/leven)	Engelstalig lesprogramma	Engelstalig lesprogramma
4.	Reputatie (ranking studie/inst.)	Mogelijkheden voor 'n beurs	Mogelijkheden voor 'n beurs
5.	Type studie (HBO/WO, progr.)	Kosten (studie/leven)	Kosten (studie/leven)

5. Afhankelijk van de zelfstandigheid en assertiviteit van de individuele student wordt informatie gezocht via:

Voor algemene en studie-inhoudelijke informatie:

- Internet (Google/zoekmachines, sites van universiteiten, overzichtssites van onderwijs-instellingen in de wereld en hun 'ranking by reputation').
- De eigen school of universiteit huis (decanen die intermediairen).
- Nationale instanties van het eigen land die studeren in het buitenland stimuleren.
- Promotionele bureaus uit potentiële studielanden, zoals Nuffic (kantoren of beurzen).

Voor praktische en ervaringsinformatie:

- Vrienden en familie die kennis en/of ervaringen hebben met studeren in het buitenland of met een bepaald land in het bijzonder.
- Andere studenten die reeds in het buitenland hebben gestudeerd of daar nu zijn.

Algemene verwachtingen

6. Studenten hebben concrete verwachtingen in algemene zin, waar het gaat om wat de studie in het buitenland hen zal brengen, namelijk:

- Kennis en vaardigheden op het studievlak of aandachtsgebied (onderzoek) waarin men, thuis al, is geïnteresseerd.
- De westerse manier⁴ van het vergaren van kennis en het omgaan met kennis.
- De westerse manier van jezelf presenteren: daarmee hoopt men aantrekkelijker te zijn, later, als potentiële werknemer in multinationale ondernemingen.
- Een westers perspectief op het leven; dus een breder perspectief op hoe de mogelijkheden in het leven te pakken.

7. Studenten hebben ook concrete verwachtingen over wat onderwijsinstellingen hen zullen bieden in het door hen gekozen land, naast een spannende, rijke levenservaring. De studie zal hen helpen om de persoonlijke ambities te kunnen realiseren. In concreto zijn dit verwachtingen over:

⁴ Het beeld van het westen betreft het vooroplopen in economische en wetenschappelijke kennisontwikkelingen, en de reputatie van de onderwijsinstellingen.

- Lessen en studieprogramma's die tegemoetkomen aan de hierboven genoemde algemene verwachtingen.
 - Goede faciliteiten: leslokalen, docenten, huisvesting, ondersteuning bij hun adaptie aan het Nederlandse systeem en samenleving.
 - Contact met Nederlandse en andere buitenlandse studenten.
8. Studenten hebben geen concrete verwachtingen waar het gaat om de Nederlandse cultuur, de Nederlandse samenleving of het Nederlandse landschap of klimaat. Men heeft vaak enkele stereotype beelden (tulpen, windmolens, klompen, regen, vlak land en veel water, zeevat) maar geen specifiek beeld van waar Nederland voor staat, hoe de cultuur is of hoe het contact hiermee zal zijn.

Overigens heeft men dit ook niet van andere landen, met uitzondering van de Verenigde Staten. De Amerikaanse cultuur is wereldwijd bekend, al was het alleen al door de vele films en wereldmerken als CocaCola en McDonald's die men kent.

Keuze- en beslisproces

9. Het keuze- en beslisproces dat studenten hebben doorlopen voordat zij op Nederland uitkwamen, getuigt van het afstrepen van een lijstje criteria waar Nederland uiteindelijk niet slecht uitrolt. Er is geen sprake van een actieve keuze op grond van een sterk belevingsaspect of sterke kwaliteit van Nederland of het Nederlandse onderwijssysteem bij verreweg de meeste studenten.

Voor met name jongere studenten (**First** en **Second time students**) geldt een proces in de vorm van een afstreepsysteem:

Alleen **Specialist students** kiezen op actieve wijze voor een faculteit of professor aan een Nederlandse instelling, omdat:

- De instelling of de faculteit internationale faam geniet op een specifiek vakgebied. Bijvoorbeeld, technologie aan TU Delft heeft een sterkere reputatie onder kenners dan MIT in de Verenigde Staten.
- De professor heeft toonaangevende publicaties op zijn of haar naam staan. Studenten en promovendi kennen deze publicaties en komen op grond daarvan in Nederland terecht voor een masters of PhD of onderzoek in het kader van een PhD.

Alle studenten beschouwen het feit dat in Nederland onderwijs gevolgd kan worden in het Engels als een groot voordeel op het moment dat men zich aan het oriënteren is op een studie in het buitenland. Dit gegeven in combinatie met het feit dat studeren en leven in Nederland goedkoper lijkt (lager 'tuition fee' en lagere kosten voor levensonderhoud en voor sommigen: gemakkelijker om een beurs te krijgen) dan in de Verenigde Staten of Engeland is een belangrijke verklaring voor het feit dat Nederland tamelijk goed scoort (na de US en Engeland) op het lijstje van aantrekkelijke studielanden. Uiteraard zijn de ideeën en verwachtingen ten aanzien van het kwaliteitsniveau van het Nederlandse hoger onderwijs daarbij positief.

Er valt echter een verschil te constateren tussen verwachtingen en ervaringen op deze punten. Dit verschil wordt nader uiteen gezet onder punt 12 van deze samenvatting.

Imago Nederland

10. Het imago van Nederland als land en samenleving is dusdanig vlak en weinig ingevuld dat dit niet of nauwelijks een rol speelt in de (actieve) keuze voor een studie in ons land. Nederland wordt gezien als een *vrij* land. Hierin onderscheidt het zich niet echt van andere westerse landen, zij het dat het predikaat 'vrij' wellicht meer op Nederland geplakt wordt dan op andere Europese landen. Dit dankzij de vrije uitstraling van Amsterdam.

Het beeld dat studenten voorafgaand aan hun komst hier, van Nederland hebben is met de volgende woorden te kenmerken:

Vlak land, geen bergen; dicht bij de zee; 'Port to Europe'; tulpen, klompen, molens; technisch vooraanstaand en vooruitstrevend op het gebied van waterwerken (dijken); een vrij land in termen van grote persoonlijke vrijheid van het individu; een liberaal land in termen van progressief beleid ten aanzien van drugsgebruik, abortus, homohuwelijk.

Het beeld dat studenten hebben van Nederland op het moment dat zij hier verblijven is in de basis niet anders maar geeft wel een iets andere sfeertyping doordat het meer is ingevuld op grond van ervaringen:

- Open naar andere culturen en nationaliteiten, getuige de vele immigranten;
- Bureaucratisch, getuige de complexe, langdurige procedures voor verblijfsvergunning en dergelijke;
- Nederlanders zijn niet gemakkelijk benaderbaar, getuige het gebrek aan contact met Nederlandse studenten
- Nederlanders zijn direct, op het botte en onbeleefde af; in het eerste contact is of lijkt men weinig toeschietelijk
- Nederlanders zijn op straat wel vriendelijk maar blijven op afstand
- Nederland is erg schoon (ook de grote steden) volgens met name Chinezen en Mexicanen
- Nederland is erg veilig (ook de grote steden), ook volgens meisjes
- Het Nederlandse eten is niet lekker (mensa eten, boterham met kaas, melk)
- Leven in Nederland is duur (boodschappen in de supermarkt, trein)
- De kosten voor visum en verblijfsvergunning zijn niet meer zo gunstig als voorheen, dit valt erg tegen
- De mogelijkheden van het studentenvisum vallen tegen (niet kunnen reizen binnen EU of tussendoor naar huis)
- Het Nederlandse weer is erg grijs (weinig zon, veel regen en wind)
- Fietsen in Nederland is leuk en iedereen fietst dus de nieuwe studenten ook.

In de conclusies (zie volgende paragraaf) wordt hierop nader ingegaan.

11. Nederland zelf heeft één uitgesproken voordeel – met name ten opzichte van Engeland – en dat is haar gunstige, geografische ligging. Buitenlandse studenten verwachten ook te zullen reizen wanneer zij in het buitenland zijn. Europa biedt hen de mogelijkheid kennis te maken met verschillende culturen. Nederland is hiertoe een goede uitvalsbasis.

De geografische ligging van Nederland is echter niet uniek ten opzichte van bijvoorbeeld België of Duitsland, maar in combinatie met de andere positief bevonden aspecten, zoals: engelstalig lesprogramma, relatief laag collegegeld, gemakkelijk een visum en beurs te verkrijgen, stijgt het belang van dit voordeel.

Het is dan ook een teleurstelling voor studenten wanneer zij moeten constateren dat zij niet naar andere landen in Europa mogen reizen op het visum dat zij voor Nederland hebben gekregen⁵.

Het imago van het Nederlands hoger onderwijs is weinig tot niet ingevuld voordat men naar Nederland toe komt. In de conclusies wordt aandacht besteed aan wat hieraan gedaan kan worden.

Ervaringen in Nederland

12. Het oordeel van buitenlandse studenten over Nederland hangt samen met hun levensfase. Jongere studenten zijn iets negatiever over hun ervaring hier in Nederland dan oudere studenten. De aspecten die men hierbij in ogenschouw neemt zijn te verdelen in twee categorieën, te weten (1) de endogene variabelen⁶ en (2) de exogene variabelen⁷.

<i>Beoordelingsaspecten uit ervaring</i>	Jongere studenten	Oudere studenten
Endogene variabelen:		
<ul style="list-style-type: none"> • Vooraf onbekend met verschil tussen HBO en universiteit <ul style="list-style-type: none"> ○ Meer negatief beleefd bij slechter georganiseerde HBO instellingen 	+/-	n.v.t.
<ul style="list-style-type: none"> • Gepercipieerd kwaliteitsniveau van universiteiten en goed georganiseerde HBO instellingen 	+	++

⁵ Sterker, zij kunnen ook niet tussendoor terugreizen naar hun eigen land voor de feestdagen op dit visum.

⁶ Endogene variabelen zijn: die aspecten waaraan Nederland, de onderwijsinstellingen en Nuffic iets kunnen doen.

⁷ Exogene variabelen zijn: die aspecten die deel uitmaken van de omgeving, waaraan niet direct iets is te doen.

<ul style="list-style-type: none"> • Begeleiding vanuit de onderwijsinstelling: <ul style="list-style-type: none"> ○ Introductieprogramma ○ Wegwijs maken in de instelling 	+/-	+
--	-----	---

<i>Beoordelingsaspecten uit ervaring (vervolg)</i>	Jongere studenten	Oudere studenten
Endogene variabelen (vervolg):		
<ul style="list-style-type: none"> • Organisatiegraad van onderwijsinstelling ter ondersteuning: <ul style="list-style-type: none"> ○ Internationale helpdesk voor praktische zaken (registratie, hulp bij invullen officiële formulieren, verblijfsvergunning, openen bankrekening, verzorgen huisvesting e.d.) 	+/-	+
<ul style="list-style-type: none"> • Woonfaciliteiten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Beschikbare, schone woonruimte 	+/-	+
<ul style="list-style-type: none"> • Studiefaciliteiten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Computers, internettoegang, bibliotheek, goed laboratorium, goed verzorgd studiemateriaal 	+	+
<ul style="list-style-type: none"> • Studiewijze: <ul style="list-style-type: none"> ○ Het werken in groepen 	+/-	++
• Kwaliteit lesprogramma en docenten	+	++
• Toegankelijkheid van docenten	++	++
• Gratis beschikbaarheid Nederlandse les	-	-
• Mogelijkheden tot contact met andere, buitenlandse studenten	++	++
• Mogelijkheden tot contact met Nederlandse studenten	-	-
Exogene variabelen:		
• De Nederlandse taal in de samenleving (en afwezigheid van het Engels in het normale, openbare leven)	+/-	+/-
• Het weer: gebrek aan zon, veel regen en wind	+/-	+/-
• Prijsniveau van levensonderhoud	+/-	+/-
• De Nederlandse keuken	-	-
• De opstelling van Nederlanders in het algemeen: <ul style="list-style-type: none"> ○ Weinig toegankelijk, bot, onbeleefd 	+/-	+/-
• De opstelling van de Nederlandse politie en de IND	--	--
• Het kunnen reizen naar andere Europese landen	-	-

Beleving en Ambassadeursschap

13. Over het geheel genomen wordt Nederland gezien als een liberaal⁸ land waarin mensen een grote persoonlijke vrijheid hebben. Een land dat tolerant is, getuige de vele nationaliteiten die burgers hebben, redelijk modern is en gedreven door kennis. Een land dat aandacht heeft voor inventieve oplossingen, getuige de waterwerken, maar niet perse creatief. Nederlanders zijn slechts ten dele toegankelijk en hartelijk: men laat wel mensen uit de wereld toe binnen de grenzen maar bemoeit zich niet werkelijk met hen.

14. De iets oudere **Second time** en **Specialist students** zijn tamelijk enthousiast over hun verblijf in Nederland. De vrije levenshouding van mensen en de vrijheid in het (onderwijs-)systeem spreekt hen aan. Het biedt hen de mogelijkheid de eigen kansen te zien, te onderzoeken en te pakken. Zij voelen zich ambassadeur van Nederland in die zin dat zij een positief verhaal hebben aan studenten die na hen voor Nederland zouden kiezen.

15. Door de enigszins gemengde gevoelens die met name **First time students** hebben over hun verblijf in Nederland, voelen zij zich minder een ambassadeur voor Nederland. Dit is ons inziens eerder terug te voeren op het feit dat hun verwachtingen verschillen van de ervaringen. Voorafgaand aan hun komst naar Nederland hebben deze studenten nog weinig zelfstandigheid gekend en zij hebben over het algemeen een beperkte levenservaring. In een ander land zou zich hetzelfde mechanisme hebben voorgedaan. Een goede, uitgebreide ondersteuning vanuit het onderwijsinstituut met betrekking tot inschrijving, verblijfsvergunning regelen, woonruimte vinden en dergelijke heeft overigens wel een positieve invloed op het gat tussen verwachtingen en ervaringen.

3.3 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek, trekken wij de volgende conclusies en geven wij graag enige gedachten in overweging:

Nuffic heeft in haar promotie van de Nederlandse instellingen voor het hoger onderwijs feitelijk te maken met zes grootheden:

Op behoefte en verwachtingen niveau:

- a) Het algehele imago van Nederland
- b) De reputatie van de onderwijsinstellingen.

⁸ Liberaal in de klassieke betekenis van het woord: ruimdenkend en vooruitstrevend.

Op ervaringsniveau:

- c) De feitelijke stand van zaken op die onderwijsinstellingen met betrekking tot het onderwijs en het niveau van de geboden faciliteiten (op het gebied van studie en leven).
- d) De verplichte contacten met instanties zoals de politie en de IND.
- e) De wijze waarop de kosten voor studie en verblijf zijn ingericht en opgebouwd.
- f) Het verlengen van de ervaring van de student door nazorg.

In feite gaat het om een gebalanceerde invulling van deze zes grootheden. Het naar buiten toe uitgedragen beeld van Nederland en het Nederlandse hoger onderwijs moet zoveel mogelijk overeenkomen met de feitelijke situatie, zoals men die – na de keuze voor Nederland – ervaart. Daarbij dient eveneens rekening gehouden te worden met het verwachtingsniveau van de verschillende typen studenten. Daarnaast zijn er mogelijkheden om een positieve ervaring verder uit te bouwen.

Ad a): het *algehele imago* van Nederland is weinig ingevuld en wordt vooral bepaald door één dimensie: het vrije karakter van ons land. Op zichzelf zou dit een goed uitgangspunt kunnen zijn om het beeld verder in te vullen. Wat maakt ons dan zulke vrije geesten, wat heeft men aan die vrijheid, hoe gaat men in Nederland met vrijheid om, wat heeft het ons opgeleverd? De antwoorden op dergelijke vragen, helpen het beeld van Nederland verder inkleuren. Juist het 'non-beeld' kan verworden tot een sterke karakteristiek, zoals bijvoorbeeld: 'onze samenleving is zo open dat het een optelsom is van de vele schakeringen mensen die in Nederland wonen en werken'. Nuffic werkt in dit verband reeds samen met de projectgroep 'imago van Nederland'.

De kernwaarden die men wenst uit te dragen dienen benoemd te worden en eenduidig gehanteerd te worden door alle partijen die met hun activiteiten raken aan en bijdragen tot het imago van Nederland in de wereld.

Een tweede belangrijke dimensie in dit verband betreft opheffen van het verschil tussen verwachtingen en ervaringen op het gebied van de *taal*. Eén van de belangrijke redenen van studenten om voor Nederland te kiezen is het feit dat lesgegeven wordt in het Engels. Dit wordt beschouwd als een pré ten opzichte van met name andere landen van het Europese vasteland. **First time students** realiseren zich vaak onvoldoende dat 'het gewone leven' in de Nederlandse samenleving zich niet in het Engels voltrekt, maar in het Nederlands. Aangezien op dit moment een cursus Nederlands niet verplicht is, niet gratis wordt aangeboden, ervaren juist deze studenten een grote barrière in het maken van contact met Nederland en de Nederlanders. Op verkeersborden en producten in de supermarkt, in onderling contact tussen mensen is de voertaal Nederlands. Zij voelen zich hierdoor buitengesloten van de samenleving en het 'gewone' leven. Wat dus aanvankelijk als een pluspunt werd gezien (les krijgen in het Engels) wordt gedurende hun verblijf hier soms bijna een minpunt, zeker wanneer vanuit de onderwijsinstellingen hiervoor vrijwel geen aandacht is, bijvoorbeeld in de vorm van een gratis talencursus.

Een talencursus waarvoor (extra) betaald moet worden vindt men in dit verband vreemd en niet wenselijk.

Ad b): de reputatie van onze hoger onderwijs instellingen is op zichzelf goed. Er wordt succesvol geconcurrereerd met vooraanstaande instellingen elders in de wereld, met name in Europa. Toch moet geconstateerd worden dat deze reputatie actief gezocht moet worden door buitenlandse studenten (b.v.: op de ranking lists van internet sites) en niet spontaan bekend is. Voorafgaand aan het zoekproces maakt Nederland dus nog geen deel uit van de evoked set. Zeker als men les- en onderzoeksprogramma's gaat vergelijken komen Nederlandse universiteiten en in iets mindere mate de HBO instellingen er goed uit. Dit zou meer actief moeten worden uitgedragen door de instellingen zelf. Bijvoorbeeld op hun eigen website, een veel geraadpleegde bron door studenten.

Toch dient geconstateerd te worden dat met name de verwachtingen ten aanzien van HBO lesprogramma's in dit verband extra aandacht verdienen. Ten eerste is dit onderwijstype in het buitenland onbekend.

Potentiële studenten denken derhalve vaak dat het wel een universitaire instelling betreft, zeker ook omdat (sommige) HBO instellingen zich 'University of Professional Education' noemen. Eenmaal hier, ervaart men soms het niveau van de lessen als teleurstellend. Men ervaart te weinig verschil met het niveau van onderwijs in het land van herkomst. Of men komt erachter dat men helemaal geen universitaire opleiding volgt aan een HBO instelling. Dit is dan nogal eens een teleurstelling. Ons inziens zouden HBO instellingen duidelijker en beter moeten communiceren wat de status is van de studies en diploma's die zij aanbieden.

Ad c): De organisatiegraad van elke onderwijsinstelling die buitenlandse studenten wenst aan te trekken moet hoog zijn. Mensen komen in een voor hen vreemde cultuur terecht, spreken de taal niet en zijn vaak jong en onervaren. Teneinde hen een goede ervaring te bezorgen in Nederland, aan die instelling, dient de instelling zelf, zich ons inziens mede probleemeigenaar te maken van de Nederlandse ervaring van de student. Grotere universiteiten lijken dit reeds besloten te hebben en ook geoperationaliseerd (getuige de positieve verhalen over UvA, UvU, TU Delft en HBO Den Haag). Andere instellingen – zoals met name de HBO's in Amsterdam en Rotterdam – zouden dit voorbeeld moeten volgen. Wellicht dat Nuffic hen hierin kan ondersteunen, door bijvoorbeeld resultaten van (evaluatieve) onderzoeken onder buitenlandse studenten beschikbaar te stellen aan de instellingen. Wellicht zou Nuffic ook de lobby richting het ministerie op die manier kunnen voeden. De tabel op pagina 40 en 41 van dit hoofdstuk geeft in detail aan welke aspecten ten aanzien van studie en leven in Nederland geoptimaliseerd zouden moeten worden teneinde studenten een positieve ervaring te geven.

Ad d): Idealiter dienen ook de ervaringen met de politie en de IND gestroomlijnd te worden binnen dit geheel. Buitenlandse studenten voelen zich anders dan 'gewone' buitenlanders in Nederland en zijn verbaasd dat zij niet anders (overeenkomstig hun status, aldus henzelf) behandeld worden, namelijk: hartelijk en belangrijk voor de Nederlandse economie.

De vaak negatieve ervaringen in de vorm van stroperige procedures (zes maanden of langer moeten wachten op een verblijfsvergunning), soms onwelwillende medewerkers (politie/IND spreekt geen Engels, heeft geen formulieren in enige andere taal dan het Nederlands, geeft geen verwijzingen naar waar men hulp kan verwachten) doen afbreuk aan (1) het algehele imago van Nederland als zijnde een modern, westers land ("*Things go a lot faster in Indonesia*") en (2) de feitelijke ervaring die men met Nederland en ons onderwijssysteem opdoet. De universiteiten die studenten al ondersteunen bij het regelen van de verblijfszaken, zorgen hierdoor dat studenten geen of minder last hebben van bovenstaande problemen. Echter, daar waar de onderwijsinstellingen dit niet doen of in gemeenten waar voor de politie en/of IND het afwikkelen van dergelijke zaken voor een buitenlandse studenten minder een routineklus is, stuit de buitenlandse student op een enorme bureaucratie en onwelwillendheid.

Aangezien men dit niet verwacht had (sowieso niet en van Nederland niet) draagt een dergelijke ervaring niet bij tot het beeld van een hoogontwikkeld Nederland waar sinds oudsher allerlei nationaliteiten hun weg hebben gevonden in de samenleving. Omdat de studenten zichzelf beschouwen als een ander type 'buitenlander' dan de asielzoekers, verwacht men ook een ander type behandeling, te weten een meer verwelkomende opstelling van de officiële Nederlandse instanties.

Ad e): Eén van de aantrekkelijke aspecten om vóór Nederland te kiezen – en bijvoorbeeld niet voor de USA of Engeland – is het kostenplaatje van een studie in Nederland. Naast het gemakkelijker verkrijgen van een visum en/of (gedeeltelijke) beurs is studeren in Nederland goedkoper dan in met name de genoemde landen. In combinatie met het kunnen volgen van de lessen in het Engels, is Nederland voor de geïnterviewde studenten een aantrekkelijk alternatief. Wanneer echter – nadat men is aangekomen in Nederland – allerlei kosten additioneel in rekening gebracht blijken te worden, zoals bijvoorbeeld de kosten voor een verblijfsvergunning, maar ook kosten voor een taal cursus en dergelijke, wordt het studeren in Nederland minder aantrekkelijk. In andere landen ligt het 'tuition fee' mogelijk hoger maar zou dit wel een compleet kostenplaatje betreffen, terwijl in Nederland het kostenplaatje lager lijkt en uiteindelijk in zijn geheel hoger blijkt te zijn. Daarbij komt dat de additionele kostenposten het laatste jaar zijn gestegen. Een verblijfsvergunning is aanmerkelijk duurder geworden in het afgelopen jaar. Het vereffenen van deze kosten gaat direct af van het budget dat men beschikbaar heeft voor het verblijf in Nederland.

De bestedingsruimte van de student neemt daardoor dus sterker af en dit is van invloed op hoe de student zijn of haar verblijf in Nederland ervaart.

Ad f): Wanneer de Nuffic (in samenwerking met andere partijen) in staat zou zijn om bijvoorbeeld stageplaatsen, traineeships of vacatures bij Nederlandse, maar met name bij multinationale ondernemingen te regelen voor buitenlandse studenten in Nederland, zou dit in belangrijke mate bijdragen aan een positief gevoel bij Nederland en het Nederlandse hoger onderwijs. Studenten ervaren hun verblijf hier lang niet altijd als een compleet en afgerond geheel, maar eerder als een fase in een pad dat zij zelf moeten ontginnen. Hulp in deze vorm is voor veel studenten zeer aantrekkelijk omdat het volledig aansluit bij hun ambities en de toekomst die zij zien voor zichzelf.

Bijlagen

1. Onderzoeksverantwoording
2. Gesprekspuntenlijst

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording

Methode en opzet van onderzoek

Gezien het explorerende en diepgravende karakter van deze onderzoeksfase, is gekozen voor de kwalitatieve onderzoeksmethode. De waarde van kwalitatief onderzoek ligt met name in het verkrijgen van inzicht in achtergronden, motivaties en ideeën die ten grondslag liggen aan percepties, attitudes en gedrag van de doelgroep.

Gelet op de diverse groepen studenten alsmede op de culturele achtergronden van de diverse studenten zijn groepsdiscussies met individuele en duo-interviews gecombineerd binnen het onderzoek. Onze ervaring leert dat mannen (uit Zuidoost Azië) veelal goed uit de voeten kunnen met een groepssetting, terwijl vrouwen uit deze regio's zich prettiger voelen in een setting waarin zij samen met een vriendin hun mening en gevoel kunnen uiten. Vrouwen uit Zuid Amerika kunnen echter weer wel prima uit de voeten met een groepssetting.

Door deze keuze is het mogelijk de interactie tussen de deelnemers aan het onderzoek te gebruiken om een dieper inzicht te genereren in de percepties terwijl ook recht gedaan wordt aan de culturele achtergrond van de respondenten.

Voor wat betreft de PhD studenten is gekozen voor individuele interviews. Aangezien hun perceptie en keuzeprocessus dermate individueel bepaald is, is dat ook de onderzoekssetting op het individu moet kunnen inzoomen.

Alle gesprekken zijn gevoerd door ervaren onderzoekers van Blauw Qualitative Research, in het Engels. Uitgangspunt van de gesprekken is de gesprekspuntenlijst⁹ waarin de eerder beschreven onderzoeksvragen nader worden uitgewerkt.

Van alle gesprekken zijn video opnamen gemaakt. Dit is voorafgaand aan het interview aan de respondenten uitgelegd. Na afloop van het interview is gevraagd of respondenten toestemming geven aan Blauw Research om de videobanden, onder strikte voorwaarden, aan Nuffic tijdelijk beschikbaar te stellen.

Respondenten/onderzoeksdoelgroep

In onderstaand schema staan de kenmerken van de respondenten die wij tijdens het kwalitatieve vooronderzoek interviewden, waarbij de selectiecriteria die gehanteerd zijn

⁹ Zie voor de gesprekspuntenlijst bijlage 2

staan weergegeven. Naast genoemde criteria in het schema zijn de volgende selectiecriteria gehanteerd:

- spreiding over verschillende typen opleiding
- spreiding over wel/ geen werkervaring

datum	land	man	vrouw	phd/master	bachelor	totaal
Ma 16-2	China	8			8	8
do 19-2	China	1		1		1
do 19-2	China	1		1		1
do 19-2	China		2	2		2
vrij 20-2	China		2		2	2
sub totaal		10	4	4	10	14

datum	land	man	vrouw	phd/master	bachelor	totaal
Ma 16-2	Indonesië	5			5	5
do 19-2	Indonesië	1		1		1
do 19-2	Indonesië		2		2	2
di 24-2	Indonesië	1		1		1
di 24-2	Indonesië		1	1		1
di 24-2	Indonesië		2	2		2
sub totaal		7	5	5	7	12

datum	land	man	vrouw	phd/master	bachelor	totaal
do 12-2	Mexico	3		2	1	3
do 19-2	Mexico		2		2	2
vrij 20-2	Mexico		3	3		3
di 23-2	Mexico	1		1		1
di 23-2	Mexico	1		1		1
sub totaal		5	5	7	3	10

datum	land	man	vrouw	phd/master	bachelor	totaal
do 19-2	Taiwan		2	2		2
vrij 20-2	Taiwan		1		1	1
Ma 23-2	Taiwan	5		4	1	5
di 24-2	Taiwan		1	1		1
di 24-2	Taiwan		1	1		1
sub totaal		5	5	8	2	10

datum	land	man	vrouw	phd/master	bachelor	totaal
do 12-2	Turkije	2		2		2
do 19-2	Turkije		2		2	2
di 24-2	Turkije		1	1		1
vrij 27-2	Turkije	1		1		1
vrij 27-2	Turkije		1	1		1
vrij 27-2	Turkije	1		1		1
sub totaal		4	4	6	2	8

De respondenten studeerden aan de volgende instellingen:

- ISS Den Haag
- TU Delft
- Erasmus Universiteit
- Universiteit van Utrecht
- Unesco IHE Delft
- Universiteit van Leiden
- Universiteit van Amsterdam
- Hogeschool InHolland Rotterdam
- University College Utrecht
- Hogeschool InHolland Den Bosch
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Hogeschool Diemen
- Rietveld Academie Amsterdam

De respondenten die deelnamen aan een groepsdiscussie van 2,5 uur ontvingen € 30,- als dank voor hun medewerking. De respondenten die deelnamen aan een individueel of duo interview van één uur ontvingen € 25,- als dank voor hun medewerking.

De selectie is gedaan door een selectiebureau dat werkt volgens de richtlijnen van NVSM (Nederlandse Vereniging van Selectiebureaus voor Marktonderzoek) en met wie we ruime ervaring hebben. Het selectiebureau is zowel schriftelijk als mondeling gebriefd.

Analyse en rapportage

Dat analyse is gebeurd op basis van tijdens het onderzoek gemaakte notulen en op basis van de observaties van de onderzoekers, naar associatiepatronen en belevingsfactoren van de onderzoeksdoelgroep.

Bijlage 2: Gesprekspuntenlijst

Project name:	Nuffic image Dutch higher education (college & university)
Project number:	B4824
Date:	February 2004
Method:	Group discussions and duo-interviews
Moderator:	Joan Muller/ Esther Huls/ Karin Totté
Location:	Amsterdam and Rotterdam

1. INTRODUCTION

- a) Brief explanation of the study and outline of what is going to happen
- b) The role of the moderator and the role of the respondent explained
- c) Reasons for video recording and observers or audio recording
- d) Importance of personal opinion, honesty and frankness
- e) Need to understand rationale behind perceptions and opinions
- f) Introduction respondent (name, nationality, field of study, university or hbo institution, hobbies)

2. MOTIVATION FOR CHOICE OF EDUCATION

Let's start at the beginning: I would like you to give me an idea of your family and your schooling situation in your home country...

- What goals do you have in life?
- About the choice of education you made – you just told me what you are studying: why did you choose this (higher education +type of study)?
- How can higher education fulfil (one of) the goal(s) in your life?
- Why did you decide to study at a university (or: at a hbo institute)?
- What did you decide first: the type of study or the country? Why?
- Do you think that pursuing a higher education requires certain personal characteristics? If yes, which? If not, why not?
- Why did you choose this particular (field of) study)?
 - How does it fit with your personality?
 - What else played a role in making this choice? And what else?
- Now that you have mentioned (*recap all motives mentioned for education choices*) what is most important for you? Why is that ?
- What do you hope this study/ education will bring you (or: do for you)? What type of job would you like to have in the future?

3. ORIENTATION PROCESS

- What study and students options were there, both in home country and abroad?
- Which did you consider? Why were those an option? Why did you not choose one of the other options?
- You chose to go abroad for your higher education – how did this choice come about? At what point in time did you decide on this?
- What are differences with the studies offered in your home country? And what are similarities?
- What are the positive aspects of going abroad for higher education? And what the negative aspects?
- How did you collect information on the possibility of choosing a higher education abroad?
 - Sources used (Internet, brochures, professional contacts, others)
 - Type of information searched for (country image, university rep, specialisation, position of the country in field of expertise, practical information, admission info, costs, knowing people...)
- Which countries did you consider? Why these? Why did you reject other countries?
- Which aspects were playing a role when considering various countries?

4. CHOICE AND DECISION MAKING PROCESS

- What were the three countries you considered going to – including the Netherlands? Why did you consider these countries? In what way were they appealing to you?
- How did the Netherlands enter your 'shortlist' of potential countries for studying (a higher education) abroad?
- What did you know of the Netherlands at that time that apparently was appealing to you?
- What did the Netherlands or the institution have to offer that linked up to your personal ambitions and goals? Explain!
- How did your choice for the Netherlands relate to your chosen (field of) study? What made the difference in the end?
- Which persons (friends, family, student counsellor, other professionals) did you consult in making this choice? How did they (each of them) affect your final decision?

5. IMAGE DUTCH studies

- How did you feel about the Netherlands (landscape, climate, atmosphere, people, mentality, living conditions,...)
- What did you expect of the Netherlands? And what of the Dutch people, culture?

- What were your expectations about studying in the Netherlands? What seemed appealing? What did not seem appealing (or worse)?
- What image do/ did you have on Dutch education (university/hbo)? (the buildings and housing, competitiveness amongst students, severity of the teachers, chance of graduating, pass rate, prestige of the institution/title,.....)
- How did you picture yourself in such an environment?
- What did your friends/family say about your going to the Netherlands (in general) for higher education (in particular)?

6. EXPECTATIONS VERSUS CURRENT EXPERIENCE

Now that you have started your study in the Netherlands

- What is the first thing that comes to mind when talking about your experiences ...
 - regarding (living in) the Netherlands?
 - regarding your (field of) study, institute, tutors, and teachers?
- What else describes your experiences?

Regarding the process of coming to study in the Netherlands...

- How were things made feasible or easier for you, when (trying to) go abroad for a study?
 - Social background
 - School
 - Government
 - Costs
 - Exchange opportunities with other students
 -
- And what obstacles did you encounter? How did you overcome these?
- In your opinion, what is not in line with how you expected it to be? What was better? What was worse? What could you do without? Explain!
- What is the main thing you miss? Why?
- And what is exactly how you had imagined it? Or even better?
- Do your friends also have these experiences?
- What is your final conclusion, so far, about your choice of coming to the Netherlands?
- Would you like to change something? If yes, what would you change?
- Could it be about:
 - The choice to go abroad for higher education?
 - The choice to go to the Netherlands?

- The choice for this type of study/institute?
- How satisfied would you say you are with your choice for the Netherlands? On which points are you satisfied? And on which are you dissatisfied?
- How satisfied would you say you are with your choice for this field of study? On which points are you satisfied? And on which points are you dissatisfied?
- What were your feelings when you decided to come and study here?
- Have your goals changed since you came here? If yes, how? If not, why not?

7. EXPERIENCE ON BEING AN 'AMBASSADOR' FOR HOME COUNTRY

Imagine, after studying here in the Netherlands, returning to your home country ...

- What would you tell your friends at 'home' about the Netherlands? What would you tell your family? And what your other consulted relations?
- Was it a positive or a negative experience? Why?
- When would you advise your friends at 'home' to follow higher education in the Netherlands? How would you advise them? What would you tell them?
 - on the country
 - on the type of study
 - on the institute, tutors, the system etc.
- And when would you advise them not to come to the Netherlands? Why?
- In your opinion, what would be the most successful way to inform people (parents, friends and other influentials) in your home country about higher education in the Netherlands? (include:
 - source - internet/seminar/personal/brochure/...
 - type of information
- And what should definitely not be changed?
- What should the Netherlands change if they want to be more attractive to foreign students? Which aspects of studying in the Netherlands should they emphasis on? Which not?
- I have a list of some characteristics, can you tell me if you think these characteristics apply to the Netherlands? Why of why not.
 - Modern
 - Hospitable
 - Tolerant
 - Accessible
 - Creative
 - Knowledge country
 - Original
 - Progressive
 - Liberal

- Warm-hearted
- Would you be interested in an internet platform where you can contact other foreign students who study abroad? Could such a platform have a function in contacting you with businesses in your home country?
- What do you think of the idea of a loyalty card for foreign students? What kind of loyalty card is attractive to you, what kind of offers would you like?

8. WRAP-UP

- a) Possible questions and remarks from the side of the client.
- b) Wrap up the interview and render thanks to the respondent.

Gesprekspuntenlijst voor de interviews met master of PhD studenten.

Project name:	Nuffic image Dutch higher education (college & university)
Project number:	B4824
Date:	February 2004
Method:	Individual in-depth interviews (PhD/Master students)
Moderator:	Joan Muller/ Esther Huls/ Karin Totté
Location:	Amsterdam and Rotterdam

1. INTRODUCTION

- g) Brief explanation of the study and outline of what is going to happen
- h) The role of the interviewer and the role of the respondent explained
- i) Reasons for video recording and observers or audio recording
- j) Importance of personal opinion, honesty and frankness
- k) Need to understand rationale behind perceptions and opinions
- l) Introduction respondent: name, nationality, field of study, university or hbo institution, family situation, hobbies

2. BACKGROUND INFO: PREVIOUS STUDIES IN COUNTRY OF ORIGIN

Before we are going to talk about you being in the Netherlands, could you introduce yourself some more...

- What is your background in terms of education (type of study, University were you graduated, specialisation, motives underlying these choices)?
- **PhD:** What did you do after graduating from university? (personal development/ career)
- What made you decide to become a PhD student or do a masters study? What were your main motives? Were there also barriers; if so, which ones?
- How did you decide on or go about choosing a field of specialisation? What elements played a role in this?
- Do you think that pursuing a PhD/masters title requires certain personal characteristics? If so, which ones? If not, why not?
- Do you feel this is different for people studying abroad compared to people studying at home?
- Now that you have mentioned (*recap all motives mentioned on education choices*) what is the most important reason for you to pursue a PhD/Masters title? Why?
- What do you hope this PhD/masters title will do for you in the future?
- What type of job would you like to have in the future?

3. ORIENTATION PROCESS

- What options for a PhD/masters student were there, both in home country and abroad?
- Which did you consider? Why were those an option? Why did you not choose one of the other options?
- You chose to go abroad for your PhD/masters – can you tell me how this choice was made/came about? At what point in time did you decide on this?
- What are differences with the studies offered in your home country? And what are similarities?
- What are the positive aspects of going abroad for a PhD/ master? And what the negative aspects?
- How did you collect information on the possibility of choosing a PhD/ master abroad?
 - Sources used (Internet, brochures, professional contacts, others)
 - Type of information searched for (country image, university rep, specialisation, position of the country in field of expertise, practical information, admission info, costs, knowing people....)
- Which countries did you consider? Why these? Why did you reject other countries?
- Which aspects were playing a role when considering various countries?

4. CHOICE AND DECISION MAKING PROCESS

- What were the three countries you considered going to – including the Netherlands? Why did you consider these countries? In what way were they attractive to you?
- How did the Netherlands enter your 'shortlist' of potential countries for a PhD/masters abroad?
- What did you know of the Netherlands at that time, that apparently was appealing to you?
- What did the Netherlands or the institution have to offer that linked up to your personal ambitions and goals? Explain!
- How did your choice for the Netherlands relate to your chosen (field of) study? What made the difference in the end?
- Which persons (friends, family, student counsellor, other professionals) did you consult in making this choice? How did they (each of them) affect your final decision?

5. IMAGE DUTCH PhD/MASTERS STUDIES

- How did you feel about the Netherlands (landscape, climate, atmosphere, people, mentality, living conditions,...)

- What did you expect of the Netherlands? And what of the Dutch people, culture?
- What were your expectations about studying in the Netherlands? What seemed appealing? What did not seem appealing (or worse)?
- What image do/ did you have on Dutch education (PhD/masters programs)? (the buildings and housing, competitiveness amongst students, severity of the teachers, chance of graduating, pass rate, prestige of the institution/title,.....)
- How did you picture yourself in such an environment?
- What did your friends/family say about your going to the Netherlands (in general) for PhD/Masters (in particular)?

6. EXPECTATIONS VERSUS CURRENT EXPERIENCE

Now that you have started your PhD/master in the Netherlands

- What is the first thing that comes to mind when talking about your experiences ...
 - regarding (living in) the Netherlands?
 - regarding your (field of) study, institute, tutors?
- What else describes your experiences?

Regarding the process of coming to study in the Netherlands...

- How were things made feasible or easier for you, when (trying to) go abroad for a study?
 - Social background
 - School
 - Government
 - Costs
 - Exchange opportunities with other students
 -
- And what obstacles did you encounter? How did you overcome these?
- In your opinion, what is not in line with how you expected it to be? What was better? What was worse? What could you do without? Explain!
- What is the main thing you miss? Why?
- And what is exactly how you had imagined it? Or even better?
- What is your final conclusion, so far, about your choice of coming to the Netherlands?
- Would you like to change something? If yes, what would you change?
- Could it be about:
 - The choice to go abroad for higher education?
 - The choice to go to the Netherlands?
 - The choice for this type of study?

- The choice for this institute?
- How satisfied would you say you are with your choice for the Netherlands? On which points are you satisfied? And on which are you dissatisfied?
- How satisfied would you say you are with your choice for this field of study? On which points are you satisfied? And on which points are you dissatisfied?
- What were your feelings when you decided to come and study here?
- Have your goals changed since you came here? If yes, how? If not, why not?

7. EXPERIENCE ON BEING AN 'AMBASSADOR' FOR HOME COUNTRY

Imagine, after studying here in the Netherlands, returning to your home country ...

- What would you tell your friends at 'home' about the Netherlands? What would you tell your family? And what your other consulted relations?
- Was it a positive or a negative experience? Why?
- When would you advise your friends at 'home' to follow a PhD/masters program in the Netherlands? How would you advise them? What would you tell them?
 - on the country
 - on the type of study
 - on the institute, tutors, the system etc.
- And in what case would you advise them not to come to the Netherlands? Why?
- In your opinion, what would be the most successful way to inform people (parents, friends and other influentials) in your home country about PhD/Masters programs in the Netherlands? (include:
 - source - internet/seminar/personal/brochure/...
 - type of information
- And what should definitely not be changed?
- What should the Netherlands change if they want to be more attractive to foreign students? Which aspects of studying in the Netherlands should they emphasis on? Which not?
- I have a list of some characteristics, can you tell me if you think these characteristics apply to the Netherlands? Why of why not.
 - Modern
 - Hospitable
 - Tolerant
 - Accessible
 - Creative
 - Knowledge country
 - Original
 - Progressive
 - Liberal
 - Warm-hearted

- Would you be interested in an internet platform where you can contact other foreign students who study abroad? Could such a platform have a function in contacting you with businesses in your home country?
- What do you think of the idea of a loyalty card for foreign students? What kind of loyalty card is attractive to you, what kind of offers would you like?

8. WRAP-UP

- c) Possible questions and remarks from the side of the client.
- d) Wrap up the interview and render thanks to the respondent